

český milion

15

chráněná krajinná oblast

SLAVKOVSKÝ LES

ARNIKA

INFORMAČNÍ A METODICKÝ LIST ©

č.15 35 1986

NOVOROČNÍ BLÁZNIVÉ
DOBRODRUŽSTVÍ

PLÁN PRÁCE AKTIVU
NA ROK 1987

HORNÍ SLAVKOV
BITVA U TEPLÉ
V ROCE 1647

ZADÁNO PRO MLADE
OCHRÁNCE PŘÍRODY

LATINSKÁ ŠKOLA
V HORNÍM SLAVKOVĚ
ŠPERK LOKETSKA
NA PŘÍRODU
ZNÁME SKUTEČNĚ
ZVÍRATA ?

KRKAVEC VELKÝ VE
SLAVKOVSKÉM LESE

ELEKTRICKÁ POULICNÍ
DRÁHA V MAR. LAZNÍCH

PAMĚTNÍ DESKA ŠKOLY
V OVESNÝCH KLADRUBECH

NÁVŠTĚVA U KOLEGŮ
CHKO MORAVSKÝ KRAS

PODHORA

ZPRÁVY SPRÁVY

- 149 Petr Bořil
- 151 Jindřich Horáček
- 152 Marie Gregorová
- 157 Stanislav Burachovič
- 158 Jan Harvánek
- 160 Ladislav Plachý
- 164 Jiří Martínek
- 166 Jan Pilař
- 168 Jaroslav Boček
- 172 Václav Procházka
- 174 Ludvík Losos
- 175 Stanislav Burachovič
- 176 František Povolný
- 179 Richard Švandrlík
- 184 Jindřich Horáček

Tisk: SLUŽBY KARLOVY VARY
Tisk barevné obálky: TISKÁRNY SNP MARTIN

Adresa redakce:

SPRÁVA CHKO SLAVKOVSKÝ LES, U SOKOLOVA 119/15
353 01 MARIÁNSKÉ LÁZNE

Barevná fotografie na
přední straně obálky:

POHLED Z PODHORY smě-
rem k Zádubu a Závišínu,
v pozadí nejvyšší vrcholky
Slavkovského les -
vrch Lesný a Lysina.

Barevná fotografie na
zadní straně obálky:

HISTORICKÉ NÁMĚSTÍ
V HORNÍM SLAVKOVĚ /obě
fotografie Stanislav
WIESER/.

Řídí redakční rada
ve složení:
RNDr.Jaroslav Boček
PhDr.Stan.Burachovič
Ing.Josef Královec,CSc
Jarmila Hůrková, prom.
ped.
PhDr.Vladimír Mašát,CSc
Ellen Volavková, prom.
psych.

Odpovědný vedoucí a
grafická úprava: Jan
Harvánek.

ARNIKA - informační
a metodický list, jako
nepravidelník vydává
Správa CHKO Slavkovský
les /KSSPPop Plzen/ pro
aktiv dobrovolných spolu-
pracovníků CHKO.

Neprodejná tiskovina
určená pouze pro vnitřní
potřebu.

Tisk povolen OK ONV Cheb
/T-18-75-PE/. Náklad
900 výtisků. Uzávěrka
toto čísla /15-1986/
29.listopadu 1986.

ING. PETR BOŘIL

novoroční bláznivé dobrodružství

Třesu se zimou, kolem je černá noc. Sním nebo bdím? Z myšlení mě vytrhuje Vlastíkův povídání: "Jisti, Zdenále!" Rozhlížím se kolem sebe, ale moc toho ve světle čelovky nevidím. Vlasta je už za skalní hranou a tak jej spíše tuší a přede mnou jistí druhý z kamarádů Zdeněk, kterému jdou od pusy kotouče páry. Jenak funí a potom bez přestání pokrýuje. Občas tisknu spoušt fotoaparátu a ostré světlo blesku na zlomek sekundy vyloupne z husté tmy spodní nástupovou stěnku a oblak páry nad Zdenálem. Kde to všichni jsme? Kolik je vůbec hodin? Co zde, k sakru, děláme v takovém času a třeskutém mrazu? Vylezememe to vůbec?

Je krátce po druhé hodině rané prvního ledna. To nám ten Nový rok pěkně začíná. Stojíme po kolena ve sněhu na skalní plošince pod Starou cestou na Nevěstu, kam bychom chtěli v tuto jedinečnou noc strašně rádi vylézt. A nejenom to! Chtěli bychom tam být dokonce první ze všech lezounů našeho kraje. Jen tak totiž můžeme k datu výstupu, jménu a názvu oddílu napsat to pro horolezce kouzelné slovíčko - "HORÁM ZDAR!"

V Západočeském kraji je mnoho skalních oblastí, ještě daleko více skal, ale podstatně méně skalních věží a už jen sama samojediná věž Nevěsta, ze všech našich "krajských" věží ta nejvěžovatější a nejnepřistupnější. Nevěsta na Svatošských skalách je zkrátka jen jedna! To je hlavní důvod, který nás nutí a podněcuje v tuto nemožnou hodinu, navzdory mrazu, zmrzlým rukám, čepicím sněhu na skalních plošinkách a spáram plným ledu, oželet teplo domova, silvestrovský stůl plný dobroty a drápat se stále vzhůru k vrcholu, kde někde pod kopcem zmrzlého sněhu spíše tušíme než vidíme vrcholovou kabicí s malou vrcholovou knihou. Od vrcholu nás dva dole ale zatím stále ještě dělí celá délka lana a pro prvovlezce Vlastu si skalní skřítek připravil ještě jeden po čertech vysněžený kout.

Jak to všechno začalo? Kdo to všechno vůbec spíškal? K zodpovězení těchto otázek se musíme vrátit kousek do historie oddílového lezení, kdy po vstupu Vlasty Valoucha do oddílu jsem najednou našel partnera, který byl ochoten obětovat osobní pohodlí a všachna lákadla posledního dne roku a vyrazit se mnou na skalní lezení. Poprvé jsme slezli Nevěstu 1. ledna 1984, podruhé ji pozdravili o rok později a nyní se blížíme ke klasickému hattricku, poprvé mají mariánskolázenští lezci šanci být na vrcholu první i potřetí. Však také každoročně ubral strach z předstížení a touha být první nějakou tu hodinu z prvního novoročního dne. Proto jsme se na tenhle výstup připravovali dlouho a pečlivě a neméně pečlivě tajili před lezci jiných oddílů své smělé plány. Konečná domluva zněla: "Sraz u Peteho v 0,15 hodin. Zdenála naložíme v Kynžvartu okolo půl jedné a tak kolem druhé hodiny bychom měli být pod skalou."

Je krásná mrazivá noc, projíždíme údolím Ohře od Doubí a stále se ptáme: "Nebyl tam už někdo před námi?" Vystupujeme z auta a ve světle reflektorů se pořádně oblékáme, kšírujeme do úvazků, připravujeme karabiny a smyčky. Já navíc ještě dva fotáky s bleskem a polní láhev plnou vřelého čaje. Všude kolem leží čerstvá vrstva sněhu. Nikde ani šláputa. Dnes

jsme zde určitě první.

Na vrcholku Nevěsty se ozývá vítězný Vlastíkův pokřik, právě dolezl a zajistil se ke kruhu. Nyní jsem na řadě já. Mám ukázat co umím, ale jsem promrzlý jako drozd a sotva se pohybují. Nezávidím si tu noční možnost lezení ani trochu. Však také není o co stát. Po třech metrech mám prsty zmrzlé jako kolíky hrábí a musím se vždy znova zrakem přesvědčit, že se opravdu ještě držím. Místy je můj um krátký a potom děkuji Vlastovi za jeho "horní pomoc". Od místa jištění v půlce cesty to už zase jde, ale ten začátek... Klobouk dolů Vlasta přelezl jsi to bezvadné. Přivazují se vedle pravolezce a společně dobíráme lano, na jehož konci by měl být poslední člen našeho trojlístku - Zdeněk. Už ho také vidíme, ale dříve ještě slyšíme /nadávky/ a cítíme /stále s cigárem v puse/ jeho přítomnost. Konečně jsme všichni na vrcholku věže a ve společném svitu baterek si dávám záležet na zápisu, který jsem si tolíkrát během výstupu opakoval:

H O R Á M Z D A R 1 9 8 6 !
1. ledna Slovan Mar. Lázně Stará
0,4,00 Vlasta-Pete-Zdeněk cesta

Slaňujeme a kolem sedmé hodiny zalézáme doma do svých pelíšků. Novoroční bláznivé dobrodružství už pro nás skončilo. Díky Vám, hory i kamarádi !

plán práce na rok

LEDEN 1987

Schůze aktivu - vyhodnocení roku 1986, plán práce na rok 1987, výrokový ve Slavkovském lese a další činnost zoologické sekce /M.Vojtěch, Sv.Sedivý/, akce LUTRA 1987 /organizace opakování zimního sledování vydry říční ve Slavkovském lese/.

Terénní školení - čtení stop na sněhové pokrývce /lyžařský výjezd s odborným doprovodem O.Stěpánka/.

ÚNOR 1987

Schůze aktivu - státní ochrana přírody, národní parky v Maďarsku /spojeno s promítáním diapositivů - J.Harvánek/.

Akce Lutra - druhá část zimního sledování vydry říční ve Slavkovském lese.

Terénní školení - za památkami obcí Ovesné Kladuby a Pístov /lyžařský výjezd s doprovodem ing.Švadrlíka/.

BŘEZEN 1987

Schůze aktivu - prohlídka městského muzea v Mariánských Lázních, historie města /ing.Švadrlík/, poslání a práce geologické sekce /P.Bouše/, promítání odborných filmů.

Odborná činnost - sběr modřín.šišek.

DUBEN 1987

Schůze aktivu - psychologie strážce a návštěvníka oblasti /E.a J.Volavkovi, prom.psych./, výsledky práce botanické sekce a její současná činnost /ing.S.Wieser, P.Nevečeřal/.

Terénní školení - návštěva SPR Údolí Ohře a SPR Svatošské skály /odborný doprovod P.Bouše/.

KVĚTEN 1987

Autobusový zájezd - jižní část CHKOSL a přírodní zajímavosti Ta-

chovska /odborný doprovod pracovníci Správy a Dr.P.Řepa/.

Otevírání minerálních pramenů - úprava vývěrů Jezevčího, Liščího a Zaječího pramene.

ČERVEN 1987

Terénní školení - třídenní setkání v Kynžvartu s odborným zaměřením na sledování a evidenci fauny Slavkovského lesa /odborní lektori RNDr.F.Čečil, ing. D.Jäger/-

Strážní a průvodcovské služby - zahájení sezóny 1987.

ČERVENEC - ZÁŘÍ 1987

Strážní a průvodcovské služby v terénu CHKO Slavkovský les.

ZÁŘÍ 1987

Schůze aktivu - zhodnocení návštěvní sezóny 1987, Slavkovský les jako chráněná oblast přirozené akumulace vod /ing. J.Balej, CSc/.

ŘÍJEN 1987

Schůze aktivu - Slavkovský les ve fotografii /pásma snímků S.Sedivého a S.Wiesera/, význam fotodokumentace, obsah a formy.

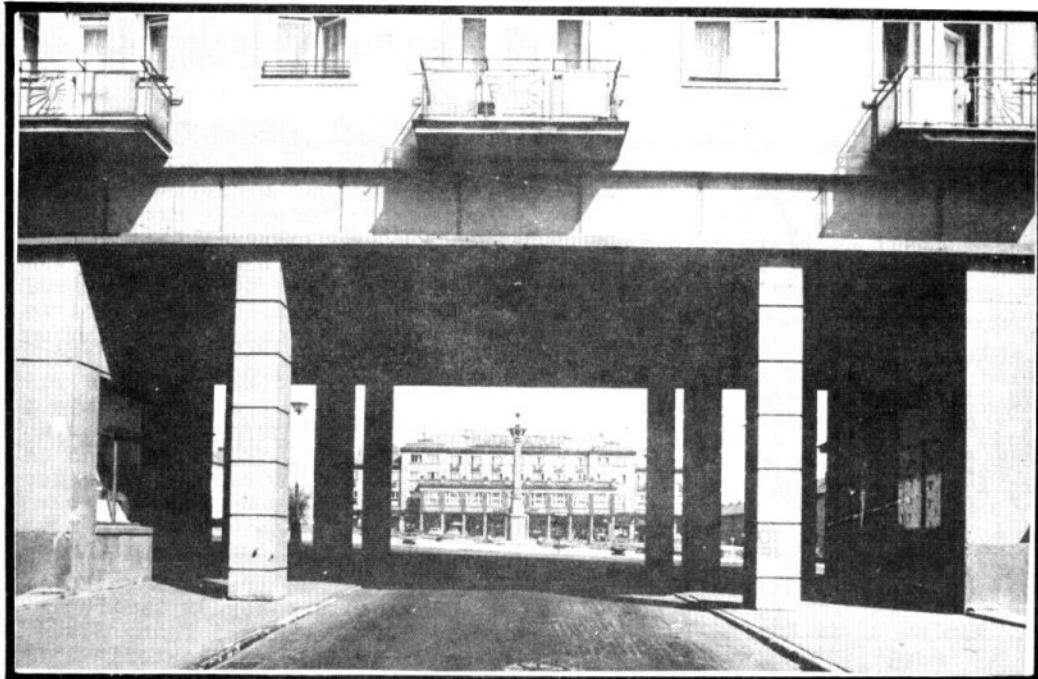
Terénní školení - poslech jelení říje /odborný doprovod J.Rypel/.

LISTOPAD 1987

Schůze aktivu - současnost a historie těžby nerostů ve Slavk. lese /P.Bouše/.

Terénní školení - SPR Šemnická skála a Andělská hora / ing.S.Wieser/.

PROSINEC 1987
Ekofilm, vyhodnocení roku /sekce, DS/.

Průhled vjezdem na náměstí sídliště Horní Slavkov

ING. MARIE GREGOROVÁ

putování oblastí ④

HORNÍ SLAVKOV

Centrum města je situováno podél širokého oblouku potoka Dlouhá stoka, který protéká od jihu od obce Krásno a stáčí se v prostoru náměstí Republiky k severozápadu směrem na Loket nad Ohří. Podél této regulované vodoteče probíhá okresní komunikace Loket - Bečov nad Teplou - Plzeň.

Pravý břeh potoka, tj. východní a severní část staré zástavby v Horním Slavkově, má příkré svahy, morfologicky nápadné, se skalními výchozy. Ve vrcholu oblouku potoka se napojuje u východu /od osady Ležnice/ mělké údolí s bezjmennou vodotečí. Při ústí tohoto údolí je situováno území určené k asanaci a zástavbě.

Levý břeh potoka Dlouhá stoka má zřetelně pozvolnější spád. Zde je také /ve vnitřním oblouku potoka a přilehlé železniční tratě/ soustředěna nová zástavba v Horním Slavkově v podobě rozsáhlého sídliště. Jižně od tohoto sídliště je situována další lokalita určená k zástavbě

/mezi autobusovým nádražím a kotelnou/.

V prostoru Horního Slavkova se podle geologických map v měř. 1:25000 a 1:5000 /archív Geofondu/ nachází biolitické až dvojslídne pararuly slabě i silně migmatické, migmatické ruly až ortoruly, s pronikem aplítů, aplitických žul a žilných hornin - horniny slavkovské rulové kry. Na svazích se vyskytují svahové sutě a hlíny, v těsné blízkosti potoka pak hlinitopísčité až štěrkovité náplavy.

Komplex pararul byl proražen rozvětveným tělesem aplítů a aplitických žul, které byly autometamorfní pochodem často přeměněny v greisen. Greisen obsahuje rudné žíly a shluhy /pneumatolytická ložiska/ tzv. cínovcové parageneze. V Horním Slavkově nalézáme ve zrudnění rudy cínové, volframové, kobalt, nikl, zlato a stříbro. V minerálech kassiterit, wolframat, molybdenit, chalcopyrit, akcesoricky i citrin, ametyst, fluorit, apatit, topas, scheelit, galenit a uranové slídy.

Celé spádové území je částí chráněné krajinné oblasti Slavkovský les. Oblast má plochý rozvodní reliéf s různou měrou zahľoubenými údolími. Průměrná nadmořská výška je okolo 756 m. Vlastního města pak od 550 do 590 m. Hydrogeologické poměry jsou různorodé, ale v podstatě nevýznamné. Lesy jsou vodohospodářsky naopak velmi významné. Extrémní teploty: absolutní maximum + 31,5°C, absolutní minimum -30°C. Převládá západní směr větru.

Při geobotanické rekonstrukci lze konstatovat většinou acidofilní doubravy. V druhové skladbě lesů zůstává nejčetnější smrk ztepilý. Účelové lesy jsou velmi ojedinělé. Pouze lesy na mimořádně nepříznivých stanovištích /skály, sutě, hluboké rašeliny - největší 76 ha, nejchudší písky apod./.

Ve spádovém území probíhá rozvodí říčky Teplé a řeky Ohře. Celé území je ohroženo plošnou vodní erozí a ovzduší je poměrně málo znečištěno popílkem a oxidy síry. Zastoupené lesní dřeviny: smrk 70%, borovice 15%, jedle ojediněle, modřín - plánuje se zvýšení, buk - původní dřevina a plánuje se zvýšení, bříza je hojně zastoupena. Ojediněle jsou zastoupeny dub, olše lepkavá, jasan, jilm, lípa, jeřáb a osika.

STAVEBNĚ HISTORICKÁ CHARAKTERISTIKA

Město vzniklo okolo roku 1333 stranou starší vesnice. Hlavním podnětem k rozvoji osídlení byly doly na cín. Půdorysný organizmus Horního Slavkova výjadřuje situaci typickou pro překotně vyrůstající horní město bez valného smyslu pro organizovanou sevřenosť osnovy, která se prosadila pouze u mladších dodatečných částí.

Původní jádro se rozkládá na vidlici cest severozápadně dominantně situovaného farního kostela sv. Jiří, jehož predchůdce se uvádí již ve 14. století. Půdorys této nejstarší části lze označit jako rostlý a silnocovitý. Při východním okraji zástavby vzniklo tzv. Staré náměstí dosti pravidelného podélného půdorysu.

Nový růst města nastal až na přelomu 15. a 16. století. Byl vyvolán rozkvětem dolování. Teprve tehdy vzniklo severozápadním směrem od původního jádra ulicovité Nové náměstí,

na něž pak v roce 1543 navázala dále k severozápadu ulice zvaná Nové Město. Vystřídala již starší osadu s kostelíkem sv. Anny, který dostal špitální funkci. Kolem r. 1510 vznikla ulice sledující běh potoka při západním okraji původního jádra.

Zástavba rozpadající se do nestejnoměrných částí zcela nepravidelných bloků přerostla i na západní stranu potoka. Do života města zasáhla velmi tvrdě třicetiletá válka, po níž zbylo osmdesát pustých domů. V roce 1713 vyhořelo Nové Město. Nejtěžejí postihlo Horní Slavkov uplynulé desetiletí, kdy se město zčásti rozpadlo, takže zanikly celé bloky a z dřívější kompaktní zástavby zbyla místa jen nesouvislá torza či solity. Zkáza se nevyhla ani hlavnímu /Novému/ náměstí.

Všechny výtvarné hodnoty Horního Slavkova včetně kostela sv. Jiří narostly v průběhu 16. století dílem ve slohovém výrazu nejpozdější gotiky, dílem renesančním. Kromě velkého kostela byla nejvýznamnější stavbou radnice /později renesančně upravená/, která bohužel v r. 1977 vyhořela. Charakteristickým rysem slavkovské domovní zástavby byly již od počátku sedlové střechy se hřebenem rovnoběžným s ulicí. Málo objektů bylo zcela zděných, převažovaly domy hrázděné zprvu jen v patře, ale později i v přízemí. Baroko se v Horním Slavkově projevilo zejména úpravou hlavního kostela, stavbou fary a špitálního kostelíka sv. Anny na Novém Městě, kde se uplatnilo i při obnově domů vyhořelých v roce 1713. Zástavba byla převážně patrová, vzácně dvojposchodová.

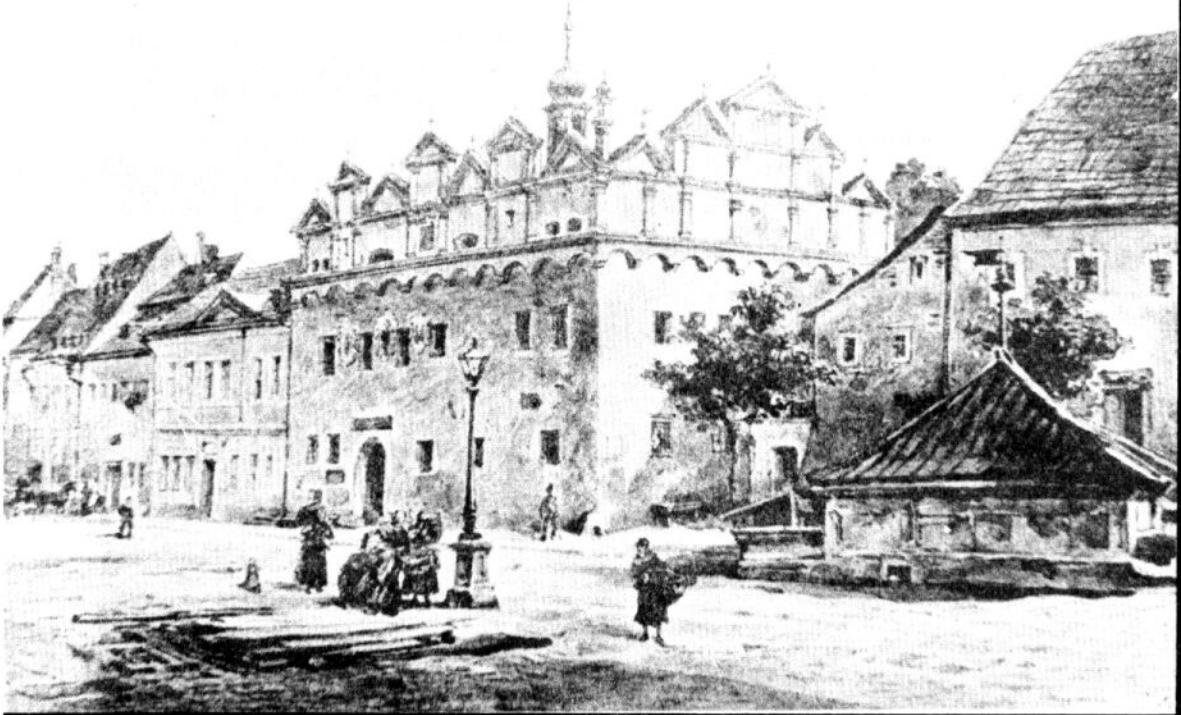
Nejhodnotnějším celkem souboru je kostel s farou, skupiny budov na /Novém/ náměstí, na Novém Městě a řada dalších rozptýlených skupin a soliterů. Urbanisticko-architektonická regenerace současného stavu Horního Slavkova bude významným úkolem současnosti a budoucnosti.

KULTURNÍ PAMÁTKY

V seznamu nemovitých kulturních památek okresu Sokolov jsou uvedeny a památkového zájmu jsou hodny především tyto objekty 1. kategorie:

KOSTEL SV. JIŘÍ S AREÁLEM HŘBITOVA, ZVONICÍ A BUDOVOU DĚKANSTVÍ

Kostel původem ze 14. století. Není jasno, co se z této původní

Bývalá radnice v Horním Slavkově na kresbě A. Lewého /reprodukce z vlastivědného průvodce z r.1896/. VŠECHNY FOTOGRAFIE: S.WIESER

stavby zachovalo. Presbytář z doby kolem r.1520. Z této doby i severní věž a bastion. V baroku prodloužena předsín a vznikla klenba lodi. Zvonice je na hřbitově jižně od kostela. Jedná se o zděnou hranolovou stavbu. Postavena r.1540.

Děkanství čp.178 - patrová budova se sedmiosým průčelím. V interiéru valené klenby s pětibokými výsečemi a prostory plochostropé s bohatými štukovými rámcemi. Postaveno r. 1755 stavitelem J.J.Pöpperlem ze Slavkova.

BOŽÍ MUKA PŘED DĚKANSTVÍM

Významné umělecko-historické dílo. Na polygonálním soklu vztyčen tordovaný sloup zdobený rostlinnými reliéfními motivy. Na jeho vrcholu stojí kaplička s jehlanovou stříškou. Velmi hodnotná plastika z první poloviny 16.století.

DŮM čp.4 - NÁMĚSTÍ REPUBLIKY

Patrový šestiosý dům s hladkým průčelím. Uprostřed přízemní lomený portál s přetínající se profilací a letopočtem 1519. Gotická ostění zachovaná i na dvorní fasádě. Dům gotického původu, zřejmě z r.1519, přestavěný renesančně, úpravy v 19. století.

DŮM čp.66 - NÁMĚSTÍ REPUBLIKY

Patrový dům s osmiosým průčelím. V přízemí renesanční portál a okno s letopočtem 1544. V patře renesanční ostění. Přestavba r.1868.

DŮM čp.6 - NÁMĚSTÍ REPUBLIKY

Patrový dům s šestiosým průčelím. V přízemí renesanční portál se sedátky po stranách. Vlevo v patře vystupuje arkýř na konsole a přetínající se pruty a renesančními okny. Původem pozdně gotický dům. Rekonstrukce v padesátých letech 20.století.

DŮM čp.497 - TRÍDA OSVOBODITELŮ DŮM PLUHÚ Z RABŠTEJNA /PFLUGHAUS/

Dvoupatrový dům. Průčelí v patře šesti, ve druhém osmiosé. V přízemí raně renesanční sedátkový portál v obdélném rámu se štítkem nad římsou. Okna obou pater v renesančních ostěních. Boční štítky domu i štíty křidel člení slepé arkády v několika pásech nad sebou. Klenby interierů křížové s hřebínci i bez hřebínců. Dům vznikl nejméně ve dvou stavebních etapách. První po r.1510, druhá ve druhé čtvrtině 16.století. V současné době se jedná o nejhodnotnější památku Horního Slavkova /v děsivém stavebním stavu/. Bylo za-

jištěno již několik studií na jeho opravu a využití. V závěru r.1984 a na začátku r.1985 se po několikaletém úsilí podařilo zajistit státické posouzení. Trvají problémy se zajištěním stavební kapacity. Několik návrhů využití: muzeum, lidová škola umění, naposledy záměr využít jako budovu MĚNV.

KAPLE BOŽÍHO TĚLA U KOSTELA SV. JIRÍ

Drobna kaple na půdorysu čtverce s okosenými rohy. Na vrcholu střechy zvoníčka. Interiér zaklenut kupolí. Kaple byla postavena r.1736.

NEJCENNĚJŠÍ PAMÁTKOU Horního Slavkova byla RENESANČNÍ RADNICE z roku 1586. Objekt v roce 1977 do základů vyhořel. Současný stav hornoslavkovských památek je neutěšený a vyžaduje urychlené řešení. Pro úplnost uvádíme ještě seznam nemovitých kulturních památek II. a III.kategorie:
Sloup Nejsvětější Trojice, Špitální kostel sv.Anny, socha sv.Floriana, most se sochou sv.J.Nepomuckého, dům čp.5 na Náměstí Republiky, dům čp.7 na Náměstí Republiky, dům čp.19 na Náměstí Republiky, dům čp.55 na Náměstí Republiky, dům čp.214 v Kostelní ulici, dům čp.217 na Starém náměstí, dům čp.460 ve Smetanova ulici, Popraviště na Sibeničním vrchu a dům čp.73.

OSÍDLENÍ A SÍDLA V ZÁJMOMÉM ÚZEMÍ

První písemná zmínka o osídlení města je z roku 1322.

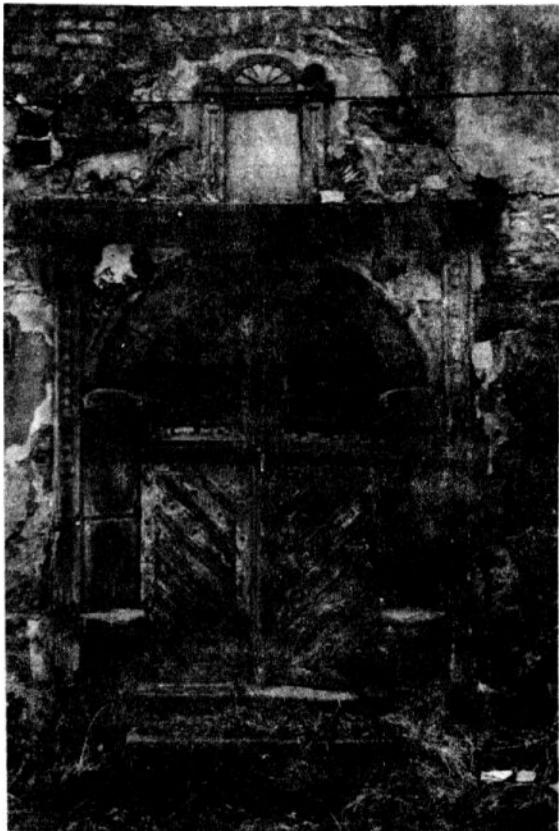
ROK	POČET OBYVATEL	POČET DOMŮ
1850.....	4.388	?
1869.....	4.571	600.....
1880.....	4.461	612.....
1890.....	4.452	632.....
1900.....	4.454	590.....
1910.....	4.058	595.....
1921.....	3.629	598.....
1930.....	3.584	614.....
1950.....	1.973	462.....
1961.....	5.525	?
1970.....	5.357	421.....
1980.....	5.982 /poslední sčítání/	

r.1850 - obec v okrese Loket
r.1869 - 1900 obec v okrese Falknov
r.1910 - 1930 obec v okrese Loket
r.1950 - obec v okrese Karlovy Vary
r.1961 - dosud - obec v okrese Sokolov.

Ve správním území Horního Slavkova se nacházejí tato katastrální území: Horní Slavkov, Kfely u Horního Slavkova, Ležnice, Ležnička, Třídomí, Dolní Hluboká, Háje nad Teplou, Krásno nad Teplou. U žádné z těchto obcí se neuvažuje bytová

Horní Slavkov /kresba A.Lewý/. V průhledu nad ulicí podél Dlouhé stoky vyčnívá štíť Pluhova domu členěný slepými arkádami.

zástavba. Je plánována rekreační výstavba pro doplnění těchto obcí. V žádném případě nebudou rozšiřovány kterýmkoli směrem..

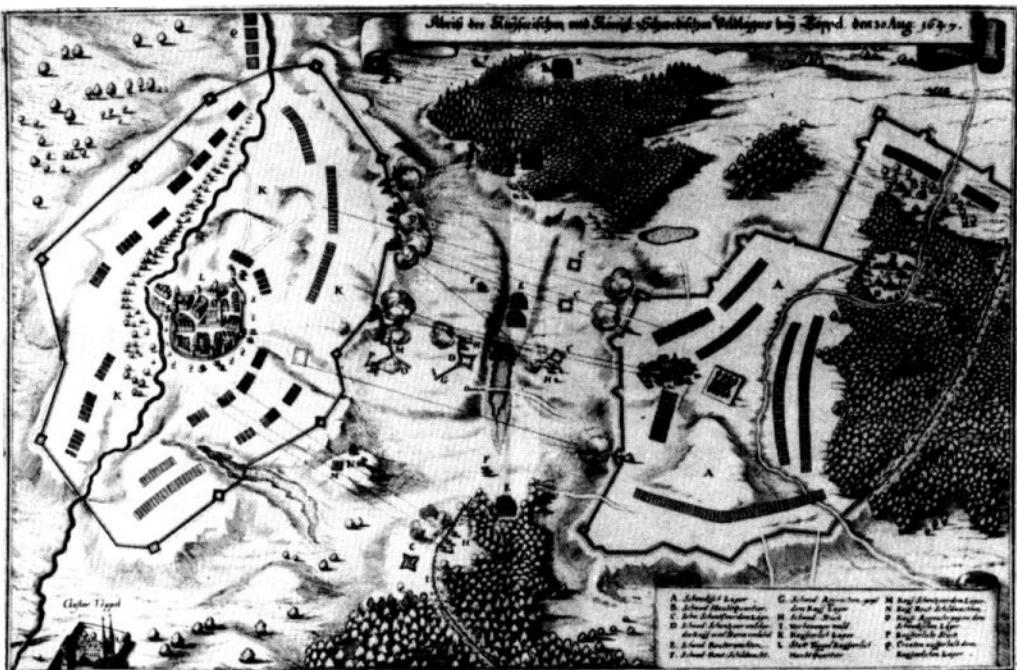
Použité podklady:

- 1/ Průzkumy a rozbory pro zpracování územního plánu sídelního útvaru Horní Slavkov 1977-78 KPO Plzeň.
- 2/ Zpráva o základových pomězech, 1978 KPO Plzeň
- 3/ Retrospektivní lexikon obcí z roku 1978
- 4/ Pracovní materiály úseku územního plánování odboru výstavby a ÚP ONV Sokolov

Portál Pluhova domu v Horním Slavkově /stav r.1985/. Ve štítku nad římsou je datum 1510-12.

DOKONČENÍ LITERATURY A PRAMENU - K ČLÁNKU R.ŠVANDRLÍKA " O PÁNECH Z HRADU NA LAZUROVÉM VRCHU" ARNIKA č.14/1986, strana 114 - 119

24. Vojenské josefínské mapování z r.1782 /mapy a popisné přílohy/ originál Vojenský archiv Vídeň, fotokopie Ústřední archív Praha.
25. SENFT Eduard: "Geschichte der Herrschaft und Stadt Plan in Böhmen" I.díl /II.přepracované vydání 1932, II.díl, II.přepracované vydání, Planá, 1937.
26. PROFOUS Antonín - SVOBODA Jan: "Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny." Díl IV. S-Ž, ČSAV Praha, 1957, S.674-675.
27. Codex diplomatica, III., list.158, S.193.
28. ERBEN, Regesta Bohemiae.
29. KUMPERA Jan: "Lazurová Hora" ARNIKA., bulletin Správy CHKOSL, Mar. Lázně, č.1 z ledna 1982, S.30-31.
30. "BERNÍ RULA - 23 - kraj Plzeňský, I.díl" /Marie DOSKOČILOVÁ/, SNP Praha, 1952.
31. SCHMIDT Georg: "Burgen Westböhmens II.B." Stříbro, 1926, S.101.
32. VÁLEK Vojtěch: "K toponomii Tachovska" Sborník Tachovského muzea v Tachově č.11/1978, S.11-16.
33. ŠVANDRLÍK Richard a kol.: "500 let Regentu" Hamelika, oběžník vlastivědného kroužku KaSS Mar. Lázně, č.1/1979-monočíslo.
34. KRAUS Heinrich: "Die Flurnamen der Gerichtsbezirke Königswart und Marienbad und ihre Auswertung für die Siedlungsgeschichte" - dizertační práce, Archiv Univerzity Karlovy Praha, 1940.

PhDr. Stanislav Burachovič

BITVA U TEPLÉ V ROCE 1647

Bohatá grafická sbírka Karlovarského muzea obsahuje také řadu zajímavých vedut majících vztah k památkám a přírodě Slavkovského lesa.

Všimněme si dnes rytiny, která je reminiscencí na pohnuté časy třicetileté války na Tepelsku. Jedná se o topografický prospekt zachycující polní ležení císařských a švédských vojsk před bitvou u Teplé v situaci k 30. srpnu 1647. V levé polovině listu je zobrazeno město Teplá a tepelský klášter. V Teplé byl hlavní stáb císařské armády, jíž velel Ferdinand III. Pravá polovina prospektu ukazuje rozložení švédských vojsk v terénu kolem Pirky a Šafářských Domků. V čele Švédů byl polní maršál C.G. Wrangel. Při horním okraji rytiny je na stylizované nápisové stuze německý text, mající v překladu do češtiny toto znění: "Vyrobaření císařského a královského švédského polního ležení u Teplé 30. srpna 1647." Vpravo dole je stručná legenda. Připomeňme, že v měsíci září

1647 došlo mezi císařskými a švédskými vojsky u Teplé k dvanáctidenní bitvě. Císařští nakonec ustoupili a Švédové zle zpustošili Teplou a široké okolí. Celá řada vesnic tehdy zanikla ohněm.

Rytina ukazuje mnoho zajímavých detailů, např. polohy předsunutých šancí, umístění děl, průběh opevnění aj. Je však očividné, že vyobrazení má také dosti nepřesnosti, k nimž musí přihlédnout případně pátrání po stopách této válečné epizody. Nelze vyloučit, že se v terénu až do současných dnů zachovaly zbytky některých opevnovacích prací zápolících vojsk.

Vzácná rytina o rozměrech 36x24 cm pochází patrně z doby krátce po polovině 17. století. V karlovarském muzeu je evidována a uložena pod číslem Ug 5007. Je velmi pravděpodobné, že pochází z Merianova díla Theatrum Europeum V. Fotoreprodukci rytiny pro Arniku provedl Jiří Vávra.

zadáno pro Mladé ochránce přírody

Je hezkým zvykem, že každá chráněná krajinná oblast a národní park mají svůj znak. Ústředním motivem bývá vždy nějaká květina, živočich, či stylizovaná krajina, která je pro onu oblast nejtypičtější. Případě nejvzácnější. Tak je tomu i u naší chráněné krajinné oblasti Slavkovský les.

Na našem znaku králuje zákonem chráněná léčivka Arnika horská. Ta-to rostlina je doopravdy královnou naší oblasti. Rozkvétá snad na každé louce, zatímco v jiných částech naší republiky je již poskrovnu. Arnika je stará léčivá rostlina. Obsahuje ve všech částech éterický olej, hořčinu arnicin, pryskyřici a třísloviny. V lidovém lékařství bývala velmi ceněna tinktura připravená z květů. Používalo se jí jednak vnitřně při zažívacích potížích, dně a revmatismu i jako povzbuzujícího prostředku, jednak zevně na obklady při pohmožděninách. Odvar z listů se doporučoval při záchvatech mrtvice /odtud také lidový název šlakové koření/, Nerozumným sbíráním byla arnika místa zcela vyhubena. U citlivých lidí mohou čerstvé listy vyvolat pálení a zčervenání kůže.

Kvete od června do srpna. Květy jsou oranžově žluté. Arnika horská je na celostránkové fotografii upraveno. Latinsky se jmenuje Arnica montana L.

Tmavě zelená barva tří kopců na znaku symbolizuje tmavou zelenou rozlehlymi lesními celků, které pokrývají CHKO. Tři kopce představují naše tři nejvyšší vrcholky - vrch LESNÝ /983 m.n.m./, vrch LÝSINU /982/ a vrch KRUŽNÝ /863/.

Modrá barva oblohy /světle modrá/ symbolizuje čisté vodní toky deroucí se z náhorních plošin Slavkovského lesa do údolí, ale také léčivé minerální prameny, které se zde rodí v hlubinách země. Samozřejmě, že představuje i modré dálky nad vysokými korunami lesních velikánů.

Světle zelená barva stonku a listů arniky navíc symbolizuje zelenou barvu rozlehlych a šavnatých luk a pastvin náhorních planin Slavkovského lesa. Kruh okolo znaku je červený. Písmo černé. Tvar znaku /kruh/ vychází z tvaru druhé chráněné krajinné oblasti západočeského kraje - Šumavy. Arniky na vedlejší stránce pro vás vyfotografoval ing. S. Wieser.

text
LADISLAV PLACHÝ
foto
ARCHÍV CHKOŠL

LATINSKÁ ŠKOLA v Horním Slavkově

Mohutný rozvoj, který Slavkov v 16. století prožíval, vedl k tomu, že i touha po vzdělání nezůstala stranou. A tak v polovině 16. století doporučil reformátor Philipp Melanchton z Wittenberka založení školy, "ze které by odchovanci mohli jít i na univerzitu.". V té době byl charakter města přísně protestantský a tak i učitelé, faráři, lekaři a lékárničky byli protestanté. Hospodaření školy bylo pod kontrolou města a výuku sledovali farář a kaplani, kteří vykonávali ve škole dozor.

Z širokého okolí a mnohdy z velké dálky pocházeli žáci v této proslulé škole, na kterou bylo město hrdé. Město navíc nelitovalo žádných obětí a finančních nákladů, aby ve školních zdech vystudovali všechni dobře. Proto i kázen ve škole byla tvrdá a mnohdy omezovala svobodný život studentů. Většina studentů byla chudých, ale to nevadilo, protože studium bylo zdarma, bydlení bylo přímo ve škole a stravování bylo zajištěno u bohatých měšťanů.

Vedle studia hlavních předmětů se museli učit na hudební nástroje, provozoval se sborový zpěv. Tato činnost pak byla hojně využívána při pohřbech, mšeckách, svatbách apod. Odměnu pak studenti odevzdávali škole.

Slavkovský rodák Caspar Brusch, který popsal zdejší kraj, se o škole ještě nezmínuje /zemřel v roce 1559/. Přesnějším dokladem o založení školy je však dopis /z 29. ledna 1554/, který slavkovští psali do Wittenberka Melanthonovi a žádali v něm o poslání bakalářů a učeného mistra do zakládané školy, kde by učili za pevný plat.

Král Ferdinand I poskytoval městu na udržování rektora 40 tolarů ročně. Od roku 1555 byla rovněž určitá část výtěžku z dolů dána škole. V té době měla škola již pět stálých učitelů a šest tříd /primaňi, sekundani, tertiani, quartani, lectionari, elementari/. Vyučovalo se denně od 7 do 10 hodin a od 13 do 16 hodin mimo neděli a svátky. V sobotu a ve středu bylo odpo-

ledne volno. Ročně se konaly dvě zkoušky a sice na sv. Jiří a sv. Michaela. Osnova výuky byla na tehdejší dobu velice náročná. Například v první třídě se vyučovala latina, řečtina, náboženství, čtení sv. písma, aritmetika, logika, poesie, letořeka a hudba. V nižších třídách vyučovali bakaláři. Zkoušející však byli vždy faráři. Dbalo se, aby žáci se učili co nejvíce samostatně. Od roku 1584 se vyučoval i hebrejský jazyk. Žáci, kteří měli dobrý prospěch a chování, mohli ve středu a v sobotu chodit přivydělávat si "prosbohou a zpěvem" k bohatým měšťanům.

Přesto všechno nebylo ve škole z pohledu nadřízených vždy ideální. Učitelé nedbalí mnoho na vyučování náboženství. Proto začala chodit církev na pravidelné kontroly. Po každé takovéto "visítě" podávali kaplani zprávu radním, kteří se stavem školy pravidelně zabývali. V roce 1596 dokonce schválila městská rada nové směrnice pro školu:

- 1/ Učitelé mají se žáky pravidelně učit katechismus!
- 2/ Nesmějí mezi žáky trpět nenávist mezi různými vírami, ale aby lidé k sobě byli slušní a ne hrubí!
- 3/ Učitelé se musí přesně držet vyučovacími regulemi a bez vědomí faráře nesmějí je měnit!
- 4/ Musí hodně cvičit gramatiku!
- 5/ Je nutno být poslušen kaplanů a faráře!
- 6/ Učitelé i žáci nesmějí bez vědomí faráře opustit školu a bez vědomí městské rady město!
- 7/ Učitel, když má volno, nesmí se vzdálit ze školy!
- 8/ Učitelé vůči žákům se musí chovat ohleduplně a přátelsky a ni-

koliv povýšeně a nesmí tělesně trestat!

9/ Do školy nesmí bez vědomí faráře a radních být přijati žádní žáci!

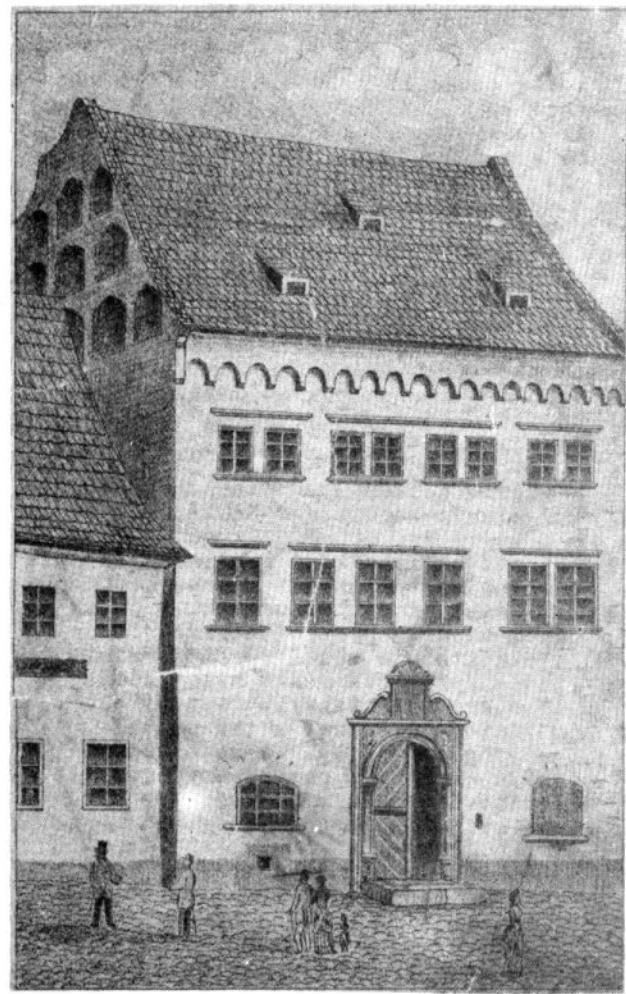
Skola byla velice známá především v protestantském světě a svědčí jen k dobru města to, že dbalo, aby se studentům dostalo co nejvyššího vzdělání. Z odchovanců školy lze alespoň jmenovat význačného orientalistu Wolfganga Christophera Erinese a známého dějepisce husitských válek Zachariáše Theobala.

Od dob českého povstání v r. 1618, kterým začalo období třicetileté války, upadal význam i slouvenost školy a když Ferdinand II. odebral městu panství Bečov, nemohlo již město školu podporovat. A po nuceném odchodu protestantských farářů a učitelů z města v rámci rekatalizace /přestože město bylo ještě stále protestantské/, přestali školu žáci navštěvovat a tak nastal úplný úpadek školy. Ta se nevpamatovala, ani když nastal nový rozkvět hornictví v Horním Slavkově po skončení třicetileté války.

Pro zajímavost uvedu příjmy rektora školy. Ten týdně obdržel od radních z pokladny města 11,2 českého zlat., nebo 36 stříbrnáků. Dále mu patřila polovina desátka z farních obcí /musel si je však sám vybrat/. Z každého pohřbu, na kterém zpívali žáci, dostával dva stříbrnáky. Když chodili po svátcích žáci koledou zpívat, patřila mu 1/3 získaných peněz. Na otop dosával od města 36 lachtrů dřeva. Měl vykázaný byt ve škole a mohl si dále přivydělávat a chovat dobytek. Musel

Zachovala se nám jen tato jediná nekvalitní fotografie ze sedmdesátých let. V této době byla škola pro havarijní stav zbořena.

1
2
3
4

- 1/ Dům čp.497 - dům Pluhů z Rabštejna na staré rytině. 2/Dům čp.6 s vystupujícím arkýřem.
3/ Dům čp.214 = Hudební škola.
4/ Kostel sv.Jiří v Horním Slavkově.

se ale starat o chudé žáky, ručil za celý majetek školy, musel se starat o čistotu školy a potřebného prádla, dále pak vedl knihu zemřelých ve farnosti. Korektor obdržel týdně jeden zlatý. Stravu, byt a dřevo na otop měl zdarma. Mohl chodit za úplatu doučovat majetnější žáky školy.

Bachanti /jezdící žáci/ se ve starých dobách nazývali žáci, kteří jezdili každý rok na jinou školu a často až po třiceti letech se dostali na univerzitu. Každý z nich si vydržoval dva až tři mladší žáky /zvané střelce/, kteří za

ně chodili zpívat a žebrat. Střelci sice školu nenavštěvovali, ale byli od bachantů tak dlouho učeni a vychováváni, až se někteří nakonec stali bachanty. V zimě většinou spali na půdách škol a v létě venku na farních, nebo kostelních dvorech na slámě. Naopak bachanti měli většinou společně pronajatou světničku ve škole nebo u soukromníka. Mnozí bachanti měli dost bezstarostný život. To když na ně mladší žáci - střelci hodně

vyžebrali. Neopak mladším žákům se velice často vedlo krutě. Když mladý žák utekl, nebo byl ze své "služby" vyhozen, žádný jiný bachant jej již nikdy nepřijal. Šlo totiž o jakousi organizaci, která v mnohem připomínala tovaryšské sdružení. Velice často docházelo mezi těmito dvěma skupinami mladých k bitkám, při kterých musela občas zasahovat jak církevní tak i světská vrchnost.

A tím také končí má krátká vzpomínka na slavnou Latinskou školu.

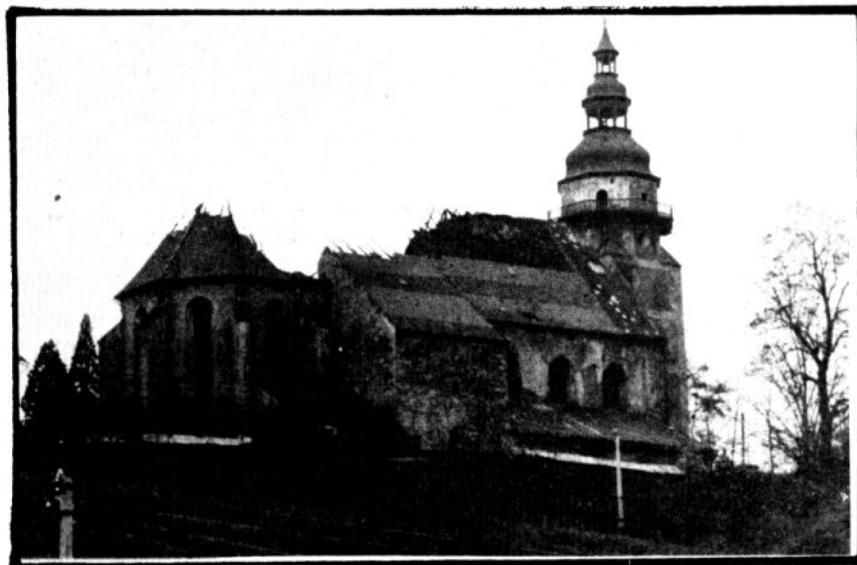
1

1/Dům čp.480 - tzv.
Seidlhaus.

2 **3**

2/ Fotografie z roku
1964 - kostel sv.Jiří
po požáru.

3/ Nejcennější umělecko-historická památka
Horního Slavkova. Boží
muka před děkanstvím.
Tordovaný sloup je zdoben
rostlinnými reliéfními motivy.

Jiří Martínek
vedoucí hist. odd. MK

Šperk Loketska

Šperk Loketska - pod tímto názvem je v Muzeu skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou zpřístupněna veřejnosti výstava připravená a reálnizovaná pracovníky Karlovarského muzea. Na dvěstě vybraných typických a tradičních šperků dokumentuje jeho vývoj na území bývalého Loketského kraje. Šperk sloužil nejen k osobní ozdobě, ale zároveň reprezentoval sociální postavení a majetek vlastníka. Byl zhotovován výhradně ze stříbra, stával se tak součástí majetku, který dostávala nevěsta s výbavou a odevzdávala ho dalším generacím. Tak přecházel z pokolení na pokolení, pietně uchováván a náležitě opatrován. Stejně jako i na Loketsku lidská víra spojovala šperk s pověrami a magickými praktikami - plnil funkci amuletů a talismanů. Skrytá ochranná moc byla přisuzována tzv. Mariánským obrázkům, velice oblíbeným tolarům 18. století s Patronkou Bavorška a Uher. Nejcennějším šperkem našeho regionu byl ženský řetízkový nákrčník s mnoha symetrickými přívěsky, zdobený filigránem a s tolary jako hlavním přívěsem.

Ještě v polovině minulého století byly šperky zhotovovány v dílnách zlatníků a stříbrníků na zakázku. Od specializovaných výrobců se nakupovaly řetízky, např. vyráběné v Měchově u Bečova. Stříbrný filigrán rámuje ražené mince, především tolary. Drobné

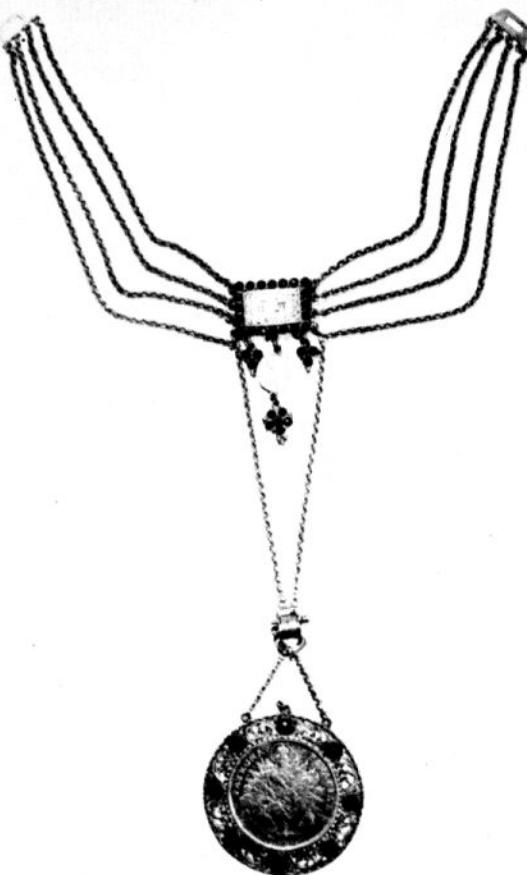
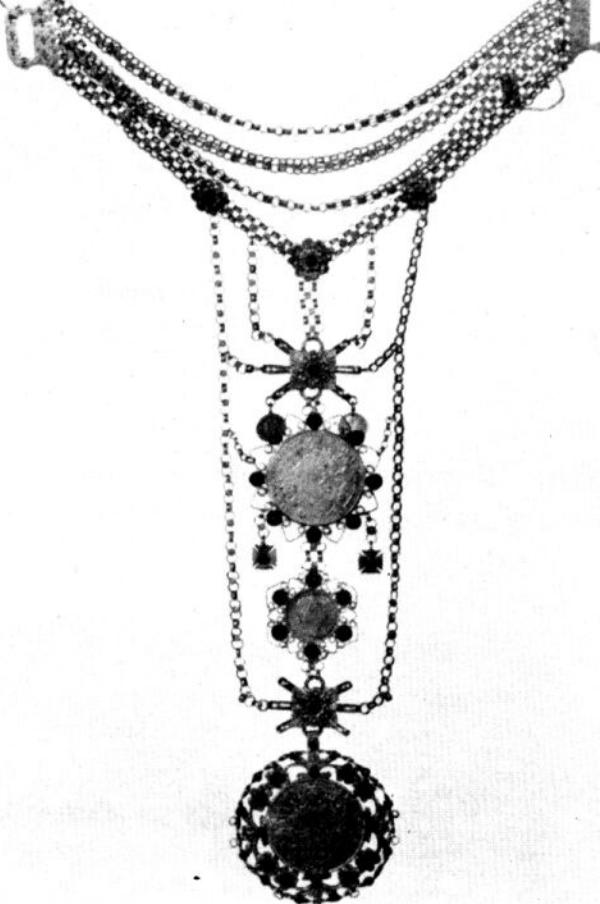
ražby se přivěšovaly na řetízky k hlavnímu přívěsu. K lesku stříbra se připojoval třpyt granátů a barevných sklíček v obrubách, na tepaných a zlacených podložkách. Tepáním, rytím, kolkováním dekorem zdobil zlatník jak četné přívěsky tvaru křížků, srdíček, rozet a slz, tak plochá poutka, kterými se provlékala hedvábná stuha a podle zvyku vsazovala na zátylku. Jak zmiňuje Josef Hofmann, nosily se tyto řetízkové nákrčníky v oblasti Doupovska, Žluticka a Toužimská až po hranici Kynšperk a Mariánské Lázně.

Z ostatních šperků jsou na výstavě zastoupeny řetízky k hodinkám s ozdobnými sponami, řetízky ke šněrovačkám, náušnice a prsteny. Prsteny, lité ze stříbra, zdobené rytím a drobnými přívěsky - srdíčkem, zámkem a klíčkem, motivem srdce mezi ptáčky, případně vsazenými granáty a barevnými skly, si navzájem vyměňovali mladí lidé jako dárek z lásky. I k nim se vázaly obyčeje, pověry a magické praktiky. Celá řada knoflíků a přezek spojuje funkci účelovou s ozdobnou. Jsou lité ze stříbra, zlacené a leštěné a svým charakterem jsou šperkem. Byly napodobovány a odlévány v cínu, v levném kovu, pro oblast Loketska typickém. Vycházely z nesčetných čínských dílen a byly značeny značkami kvality slavkovského cínu.

Výstavu šperků doplňují sbírky cínu, keramiky a lido-vého malovaného nábytku s figurálními motivy /ze sbírky Antona Webera, kterou získalo Karlovarské muzeum/. Sváteční oděv, který nezbytně šperk doplnoval, zastupují vyšíváné šátky, stuhy a bohaté čepice nazývané "zlaté" z Horního Slavkova, Žlutic a Toužimi.

Pracovníkům Karlovarského muzea se podařilo uspořádat poutavou a nevšední výstavu, na které prezentují nejen část svých bohatých sbírkových fondů, ale i péči, kterou jim věnují.

Jablonecká premiéra výstavy potrvá do března 1987. Po té bude výstava /pravděpodobně již doprovázená katalogem sbírky/ instalována v Chebském muzeu.

TEXT K FOTOGRAFIÍM:

Prsten s barevnými sklíčky a symbolickými přívěsky - klíčkem, srdíčkem, křížkem a zámkem. Lité a ryté stříbro, přívěsky tepány. Fotografie u titulku článku na předchozí stránce.

Ženský řetízkový nákrčník s řadou ražených mincí ve filigránovém rámování a drobnými tepanými přívěsky. Přívěs - bavorský tolar s tzv. Mariánským obrázkem /snímek nahore/.

Ženský řetízkový nákrčník s přívěsem - tolamem z roku 1768. Medailon s rytým monogramem a přívěsky. Stříbro, granáty. Fotografie vlevo - dole.

NA PŘÍRODU

Jan Pilar, národní umělec

Ty nám přírodo navrať
radost jež jako blesk projede člověkem
přivoní-li si k růži
pohlazení srpnových rán
pokrytých stříbrnou fólií rosy
obzory pahorků které člověk neustává
překračovat

Ty nám přírodo oživ
hmát našich rukou
ať prožíváme v prstech kůru borovice
a bílou kůži břízy
ať cítíme na rozkvetlé louce že jsme jednou
částečkou země letící nekonečnem
v přesné kombinaci siločar
které čas od času projdou našim srdcem
a způsobují nám nepokoj

Ty nám přírodo dej
slunce když nám hrozí udusit tma
krúpěje deště když pustá země naší poezie
puká a ztrácí hlas

Ty nám přírodo navrať své čtyři roční doby
potřebujeme je pro rytmus svých proměn
neboť i my se pokázdé znova rodíme
pokazdé se odíváme pláštěnkou listí
pokazdé nakrátko zahoříme barevným plamenem lásky
abychom poznali dokonalost plodů
začali žloutnout
opadávat
prožívat hrůzu polární zimy
opuštěnost pekla
mlčenlivé přezimování
které vydrží jen silní

Ty nám přírodo navrať
vědomí jednoty s tebou
zaved nás do lesů své pospolitosti
z měst kde žijeme zahalení neprůhlednými mraky
pomož nám páčit zámky lidských duší
a nastolovat vládu svědomí
tam kde bylo umrtveno
Jen na upřímném dialogu s tebou
záleží zdraví naší planety
rovnováha mezi čistým a nečistým

Ty nás přírodo probud
neviditelnou pokoru ženců
ať všechno vědomí slouží životu
otevří nám dveře do království možností
dej nám lehkost letu racků nad našimi rybníky
ať znovu dokážeme bezelstným jazykem
utěšovat nářky lidí v zahradách
zahánět strach ze smrti
zcelovat rozdelené

Ty nám přírodo dej všechno co je potřebné k životu
přijmi do své hlíny
kořeny našich krácejících nohou
obal je ornicí erudované žuly
ať drtí podzemní skály černé osamocenosti
a sají z hlubin podzemní vodu
ať rozpouštějí sole a horniny
a navzájem se proplétají

Hle
závory k oborám zámků a privátním majetkům
jsou prolomeny
otevřena jsou vrata parků panských zahrad
nové lesy krácejí v ústrey

Člověče
můžeš do nich vstoupit
a ponořit živé rádio do otcovské půdy
našlapuj lehce na trávníky
očima se dotýkej růží
zvon na zvonky českých věžiček
sfoukávej malá slunce
vstup na všechny cesty neboť ti patří
nevyplaš koroptve cti tajemství
které nutí k plachosti srny
do nor unikat zvěř
pod hladinu ryby
a ptáky stoupat k modré obloze

Upolinové louky u Pluhova boru, v pozadi Vlček + Wieser

Tvé tělo přírodo voní
hořce a sladce jak tělo ženy
Kdo vdechne vůni dozrálého obilí
a slyší v podvečer cvrčky a hmyz
zatouží po takové symfonii v sobě
Když si vítr lehne k našim nohám jako lovecký pes
měřím dráhu po níž se ubíral člověk
po tvých cestách a mořích
Tolik krve musila jsi vypít
když se lidský rod dral ze tmy ke slunci
Dlouhá je ta cesta a ještě stále nekončí

Ty v nás přírodo nepřestaně
posilovat naši víru ve vítězství spravedlnosti
vrat člověku vědomí vladařství krásy
ať stud brání naši pospolitost
ať v každodenním zápasu každý z nás
pomáhá vytvářet harmonii mezi tebou a světem
jak ji znají děti mluvící s ptáky a květinami
a jsou potěchou našich klopýtajících dní

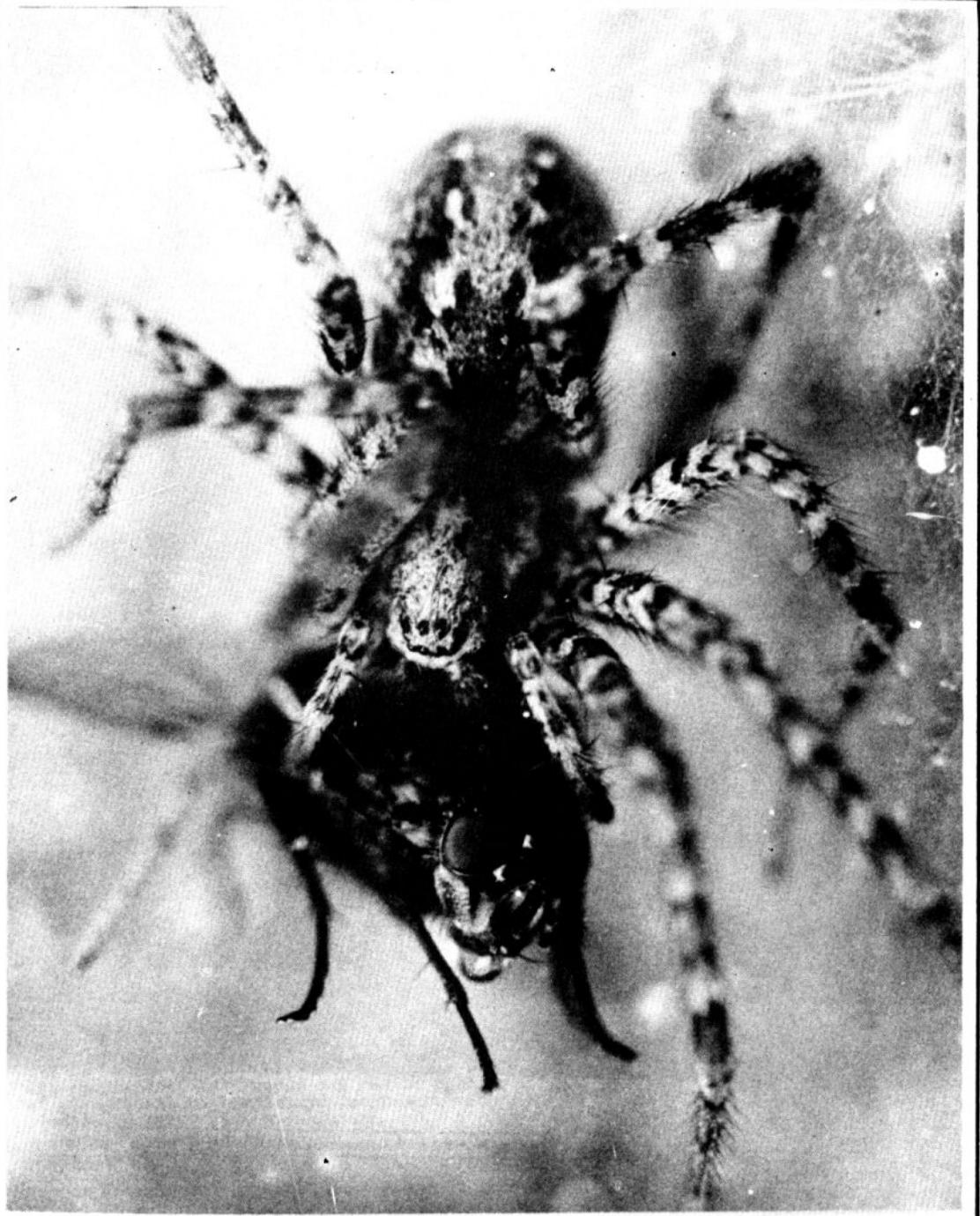

Foto: Zdeněk

znamé skutečně zvířata?

Ekologie suchozemských živočichů
3. část

text RNDr JAROSLAV BOČEK

POUŠTNÍ BIOM

Vyznačuje se rozsáhlými územími s malým množstvím srážek /méně než 250 mm za rok/. Minimální srážky u většiny pouští zajišťují řídký vegetační pokryv, kromě míst, kde nedostatek vláhy umočňuje ještě ne-příznivé půdní podmínky. Mezi rostlinami dominují sukulenty, nízké křoviny, nebo pouze mechy, lišejníky, řasy a sinice. Živočichové mají šanci na přežití pouze jsou-li jejich tělesná stavba, životní pochody a ekologické projevy přizpůsobeny poštěním poměrům.

Neprostupný-tělní pokryv, chrání zejména plazy před vyschnutím a přehřátím. Některí ještěři mají na svém těle i výrazné rohovité struktury - agamy, sconkové, trnorepi a varani.

Šetření vodou, které se projevuje u plazů a ptáků vylučováním pevné moči /krystaly kyseliny močové/ je typické. Ptáci potřebují více vody než plazi, neboť mají stálou tělesnou teplotu, kterou udržují mj. odporem vody.

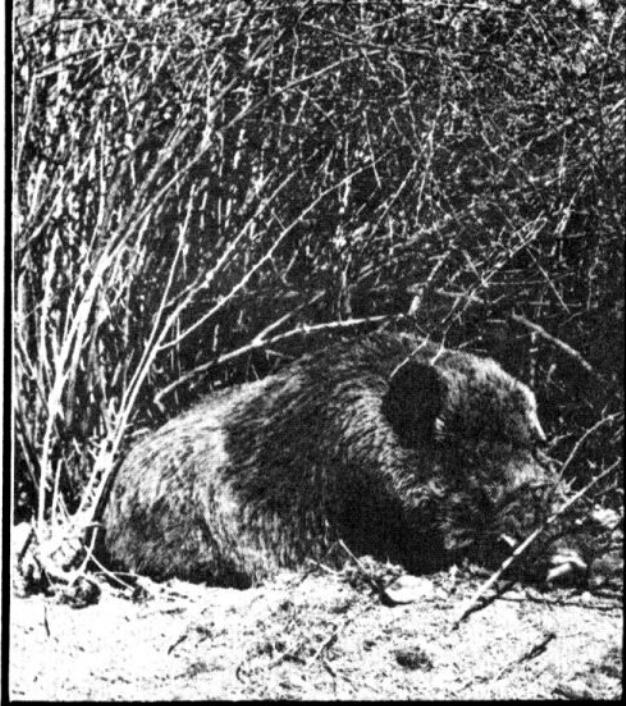
Další mechanismy - savci vylučují močovinu rozpuštěnou ve vodě, ale přesto existují vyloženě pouští druhy, které jsou k životu v tomto prostředí adaptováni. Synuzie drobných savců /tarbici, pískomilové, pytlouši/ se zdržují ve dne relativně vlhčích a chladnějších norách. Některí z těchto savců upadají v období největších veder do letargie - "letního spánku" - kdy ve stavu úplné strnulosti omezují v úkrytech své životní projevy a fyziologické pochody na nezbytné minimum.

BIOM TROPICKÉHO DEŠTNÉHO PRALESA

Je opakem biomu pouštního - srážky představují více než 2000 mm/rok a umožňují nejvyšší produkci živé hmoty v porovnání s ostatními suchozemskými společenstvy. Tropické deštné pralesy zaujmají obrovské plochy rovníkových nížin rozprostírajících se zpravidla v povodí tropických veletoků v Jižní Americe, Africe, Asii a Oceánii. Teplotní rozdíly mezi dnem a nocí jsou zde větší než mezi létem a zimou. Rovnatost a počet živočišných i rostlinných druhů dosahuje v deštných pralesích maxima. Vedle bylinného a křovinného patra se setkáváme až se třemi stromovými patry, kde žije

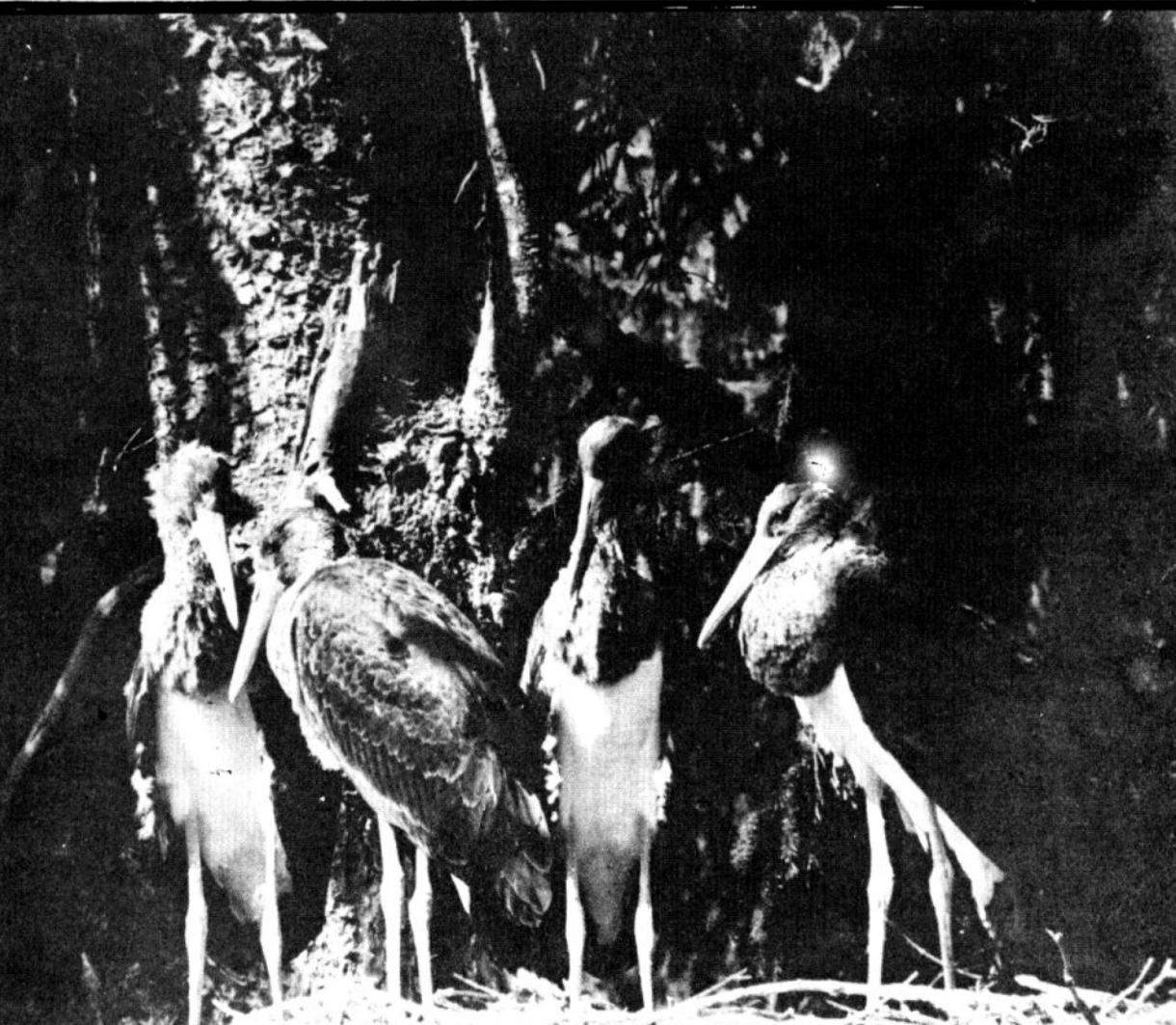
více živočichů, než v patrech nižších / u jiných lesních biomů je tomu naopak/. Hojně jsou zastoupeni plodožraví a hmyzožraví ptáci/papoušci, trogoni, rajky, tukani, zaborožci atd/. Savci mají typické zastoupení ve stromových primátech. Vyvinuly se zde i stromové formy žab a hlavně hadů /pověstní hroznýši, anakondy a krajty/. Podzemní obratlovci jsou zastoupeni červory z třídy obojživelníků a zemní obratlovci pak formami ze všech suchozemských tříd; setkáváme se i s velkými savci /selmy, kopytníci/. Vzhledem k bohatosti potravní nabídky žijí v tropickém deštném pralese i potravní specialisté s velmi úzkou ekologickou nikou /kolibříci živící se květním pyllem a šťávami, plodožraví netopýři - kaloni, hmyzožraví mravenečníci a luskouni nebo listožraví lenochodi atd/. Množství živočišných forem je předpokládem silné mezidruhové konkurence, která je jednou z podmínek vývoje nových forem. Dá se předpokládat, že evoluční pochody zde probíhají relativně rychle a mnohé nové druhy odtud pronikly do chladnějších biomů.

V kapitolách "Ekologie suchozemských živočichů I - III" jsme vynechali společenstva vytvořená člověkem - druhotné lesy, pole a plantáže, ale i společenstva lidských sídlišť. Druhy v těchto společenstvech se zásadně neliší od fauny okolních blízkých prostředí, ale je zde méně druhů ve zpravidla větších populacích. Typická je v tomto ohledu intenzivně zemědělsky využívaná krajina, kde se vytvářejí specifická společenstva - a g r o c e n ó z y. V našich podmírkách je vznik agrocentrů typickým znakem degradace krajiny využívané zemědělskou velkovýrobou. Původní bohaté zoocenózy členité krajiny jsou vznikem obrovských ploch s jedinou plodinou /monotonizace krajiny/ ochuzovány o náročnější živočichy, kteří ztrácejí svá přirozená stanoviště /chrástalovití ptáci, bahnáci, koroptve, krepelky, mnoho druhů pěvců, ještěrky, hadi, obojživelníci/. Odolnější druhy naopak své populace zvětšují až na neúnosnou míru /bažanti, v některých oblastech i zající a králíci, divoká prasata a srncí zvěř/. Na přemnožení některých živočichů v naší krajině má vliv i nesprávně provozovaná myslivost. Dalším negativním znakem agrocentrů je pravidelné přemnožování hmyzích škůdců, neboť přirození nepřátelé byli nuceni toto

1

2

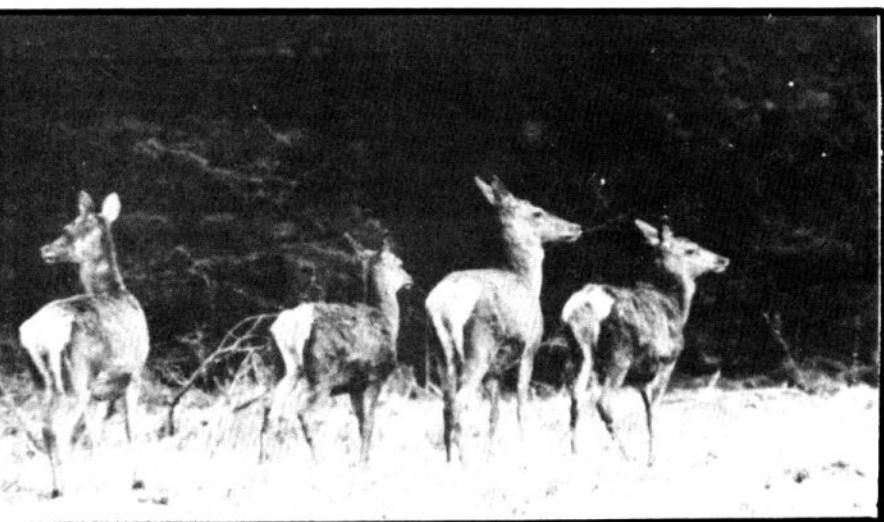
prostředí opustit. V menší míře se tyto jevy vyskytují i v dnešních hospodářsky využívaných lesích.

Je třeba se zmínit i o méně rozšířených typech prostředí, která nezapadají do charakteristik uvedených biomů - např. bambusové horské lesy, rákosové a mangrovové bažiny, suťová pole v horách, monzunové lesy, mlžné horské pralesy, velehory, korálové ostrovy, jeskyně atd. Na některých z těchto biomů lze, díky specifičnosti podmínek a geografické, prostorové a ekologické izolaci, sledovat přizpůsobování a vývoj živočichů podle Darwinem definovaných zákonitostí.

3

4

FOTOGRAFIE : ŠEDIVÝ / HAVRÁNEK

TEXT K FOTOGRAFIÍM: Ježci /3/ mají celkem málo přirozených nepřátel. Celá existence ježků, jejich přezimování, zdárný odchov mláďat a potravní možnosti jsou podmíněny rozptýlenými ostrůvky zbytků zeleně v krajině. Příliš zíštné a bezohledné využívání krajiny k zemědělským a jiným účelům odebírá mnoha organismům včetně ježků poslední možnost existence. Na vytvoření tzv. agro-cenóz doplácí i čáp černý /2/. U populace se uplatňují antropicky podmíněné změny vlivem chemizace. Na přemnožení některých živočichů má vliv i mnohdy nevhodné hospodaření v lesích a pak především nesprávně provozovaná myslivost. Důkazem toho jsou vysoké stavy jelení zvěře /4/ v některých oblastech a konkrétně pak ve Slavkovském lese vysoké stavy prasete divokého /1/. Porušením rytmické biocenózy a zoocenózy v přirozeně členité krajině lidským působením dochází k závažnám poruchám. Vymírání určitých organismů - živočichů či rostlin - je zcela obecně vzato vývojový jev, ovšem vyvolává-li tento proces člověk nevhodnými zásahy do biosféry, dostává se problém do dvou ohnišek pozornosti: do problémů etických a biologických. Z hlediska etického je rozhodně každé vyhubení organismu člověkem "nelidské" a nelze je nijak zdůvodnit. Z hlediska biologického je tento problém podstatně složitější.

Václav Procházka

◦

KRKAVEC VELKÝ ve Slavkovském lese

Dne 24.září 1986 byly v prostoru bývalé hájenky "Na Flossu" severozápadně od obce Prameny odpoledne pozorovány pracovníky provozu lesního hospodářství Prameny s Správy chráněné krajinné oblasti Slavkovský les dva exempláře krkavců. Další přelety, kroužení a potravní aktivita krkavců byla zaznamenána v dopoledních hodinách 18. října 1986 a to v prostoru mezi hájenkou Rotta, Novým lomem u Pramenů a Trojhranem.

Těmito pozorováními byl potvrzen sezónní výskyt krkavce velkého /*Corvus corax*/ v chráněné krajinné oblasti Slavkovský les. Pro úplnost je třeba uvést, že nepotvrzené pozorování tohoto druhu bylo uváděno z okolí Horních Lazů a Nejvyššího bodu již před dvěma lety.

Prosíme proto všechny členy

dobrovolného aktivity spolupracovníku CHKO SL a pracovníky provozu Lesního hospodářství o průběžné podávání informací o výskytu tohoto vzácného zástupce avifauny na území chráněné krajinné oblasti. Údaje o pozorování shromažduje Správa CHKO SL.

POZNÁVÁNÍ V PŘÍRODĚ

V těle velikosti štíhlého bažanta. Má nápadně silný a poměrně dlouhý zobák, horní čelist je ke konci výrazně obloukovitě zahnutá. Dostí dlouhý ocas je na konci zaobleně klínovitý, což je typické při letu. Zbarvení je celé černé. Vsedě často odstává peří na hridle. Létá vytrvale s mohutnými rozmachy značně dlouhých křídel / 20 - 48 cm/, využívá vzdušných proudů a často plachtí i klouže za letu. Zpravidla se zdržuje v párech, popřípadě v rodinných hejnících. Na jaře za toku provádí vzdušnou akrobaci. Hlas: Nápadně hluboký a daleko slyšitelný. Ozývá se často za letu jako krrok-krrok či krrruk-krrruk, jinak lze slyšet i nosové

prrék a krákavé zvuky. Šat dospělých je celý černý, vrchní strana s ocelově modrým nebo purpurovým až zeleným leskem. Krajní rýdovací péra o 4 až 5 cm kratší než střední. Peří na hrdle prodloužené a zašpičatělé. Šat mládat je matně černý, vrchní strana více černohnědá. Čerstvé peří na podzim bez lesku, na jaře lesk slabý.

VÝSKYT V ČSSR

Pravidelně hnizdí ve východní části ČSSR, kde se v posledních 30 letech silně rozšířil a odkud proniká dále na západ. Již ve středověku byl u nás krkavec známý a rozšířený ptákem. Velkým pronásledováním a zřejmě i změnami prostředí způsobujícími snížení potravní nabídky /odstranování mršin/ se postupně jeho počty snížovaly. Jak svědčí malá čísla ze zimních pozorování, nebyl později nikde hojný a jeho počty se nadále během 2. pol. XIX. stol. a až do I. svět.války zmenšovaly. V té době vymizel naprosto jako hnizdící pták z českých krajů a také na Slovensku mluví o hnizdění jediná zpráva. Po I. svět. válce se počty na Slovensku opět poněkud zvýšily. V roce 1974 byli vysazeni krkavci na naši straně Sumavy /i v bavorské straně Šumavy/ a bývají častěji pozorováni.

T A H

Převážně stálý pták v celém areálu druhu. V mimohnízdní době podnikají evropskí ptáci, zpravidla sdružení v menší hejna, potulky v okolí hnizdiště, a to v různých směrech. Tyto potulky nepřesahuje vzdálenost 200 km, pouze jedený švédský kroužkovanc byl zastižen ve vzdálenosti 500 km. Delší potulky podnikají především mladí ptáci.

V ČSSR bylo ekroužkováno na východním Slovensku v období 1964-1977 66 ptáků, počet zpětných hlášení do 1977 : 2=3,03 %. První dva naše nálezy /v červenci a únoru/ ve vzdálenosti okolo 4 km od místa kroužkování svědčí o stálosti východoslovenské populace.

PROSTŘEDÍ

Lesnaté oblasti s pastvinami, loukami, poli, vodami, u nás zejména v horách. Vyhýbá se menším lesům a oblastem s intenzivním polním hospodářstvím. Ekotyp Šumavy, kde byl v minulosti vysazen, odpovídá typu krajiny Slavkovského lesa.

HNÍZDĚNÍ

Hnízdí jednotlivě, vyhledává však někdy hnizdiště jiných ptačích druhů. Jsou známy případy hnizdění v koloniích volavek a havranů, podle zjištění Mošanského na východním Slovensku vyhledával blízkost hnizd sokola a raroňa; krkavec se přizívoval na kořistí dravců, naopak je varoval před nebezpečím. Páry jsou trvalé, hnizdiště vyhledávají velmi brzy, zpravidla již v polovině ledna. V toku se ozývá výrazným a zvučným hrdelním, hluboce znějícím klong - klong. Koncem ledna dochází k páření. Hnízdo staví samice, zatímco samec jí donáší materiál. Základ hnizda je zbudován ze silnějších větví, zpevněných hlínou a mechem. Střední vrstva hnizda, zajišťující tepelnou izolaci, je ze slabších větví, mechu a trávy, poměrně malá kotlinka je vystlaná lišejníky, lýkem, vlnou, chlupy apod. Hnízdo může všechny užíváním dosáhnout značných rozměrů - až 1 výšky a 1,5 m šířky. Hnízdí jednou do roka a snáší v Ø 5 vajec. Tvar vejce je vejčitý, zřídka tupě vejčitý. Ta jsou na špičavě modré nebo modravě zeleném podkladě hustě stejnomořně po celé ploše šedozeleně a olivově tečkaná a podélne skvrněná. Sedí samice 20 až 21 dní. Mládata pohlavně dospívají ve druhém roce života.

POTRAVA

Hlavně mršiny, a to značně rozložené, které vyhledává i na vzdálenost 10 - 12 km. Podle Bauera a Tichého je výskyt krkavce na východním Slovensku silně vázán na trvalý výskyt velkých šelem, zvláště vlků, po nichž jim zůstávají zbytky těl uštvané zvěře. Ve výšce zkulтивované krajině se živí také zbytky zvěře, loví však též drobné hlodavce - hraboše polní a hryzce, krty, mládata zajíců, mládata a vejce ptáků, obojživelníky, měkkýše, žížaly a hmyz. Zaletují i na mrchoviště, smetiště a pro odpadky i do blízkosti lidských sídel.

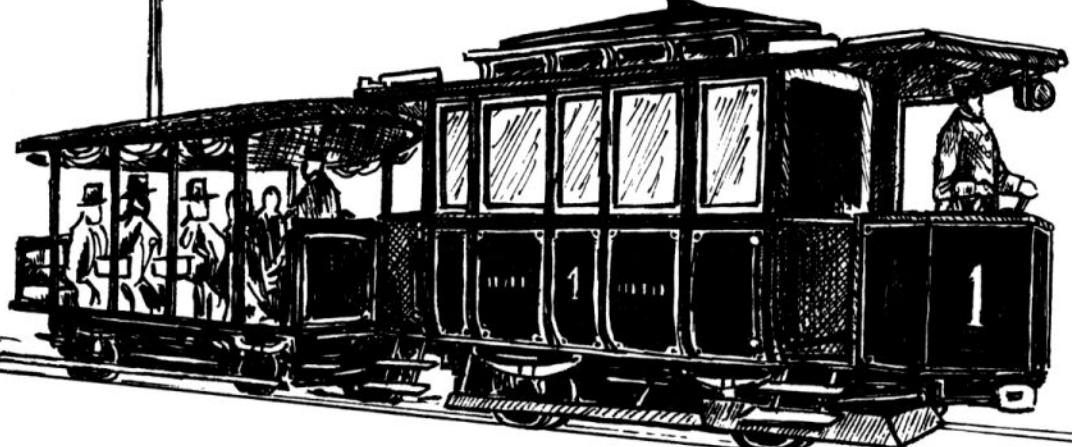
Zpracováno podle: Karel Hudec Fauna ČSSR - PTÁCI 3/II, Academia Praha 1983.

Silueta krkavce
za letu

elektrická pouliční dráha v Mariánských Lázních

Ludvík Losos

Počátky elektrického pohonu v dopravě byly obtížné a hlavě zdlouhavé. Na pokusy s elektrickými motory se totiž dlohu hledělo jako na neškodné fyzikální hříčky patřící do školních kabinetů. Teprvé Werner Siemens předvedl spolehlivou elektrickou lokomotivu na berlínské průmyslové výstavě roku 1879. Ing. Křížík zahájil provoz zkušebně na letenské výstavní tramvaji v roce 1891 v délce asi 800 metrů. Nepočítáme-li Prahu, byla malodráha v Teplicích vůbec první elektrickou dráhou zřízenou v českých zemích před koncem 19. století. Pravidelný provoz v Teplicích byl zahájen 25. července 1894. Následovala Bratislava 25. srpna 1895, Liberec 25. října 1897, Olomouc, Plzeň 29. června 1899, Ústí nad Labem 1. 7. 1899, Jablonec nad Nisou 2. února 1900, Most 7. srpna 1901 a konečně Mariánské Lázně v roce 1902.

Elektrická pouliční dráha v Mariánských Lázních byla vyvolána potřebou hromadného dopravního prostředku, který by spojoval vzdálenější nádraží přímo se středem lázeňské čtvrti města. Mariánské Lázně totiž prožívaly na počátku našeho století velkou konjunkturu a byly pokládány za jedno z nejvýznamnějších léčebných a společenských center tehdejší Evropy.

Praktičtí majitelé lázeňských

domů brzy pochopili, že prosperitu města a lázní neudrží jen exkluzívni hosté z nejvyšších společenských tříd včetně příslušníků četných pa-novnických dvorů, ale rozsáhlý příliv hostů z řad středních vrstev, tedy střední buržoazie, kterou přitahovaly nejen dobré výsledky lázeňské léčby, ale i společenský život v záři pozlátka zvučných jmen a osobnosti mondénního světa.

Počet lůžek v lázeňských domech se s rostoucí oblibou lázní prudce zvětšoval, což vyvolávalo nutnost rozšiřovat další služby, v neposlední řadě i dopravu. Obvyklé fiakry a hotelové omnibusy již nestačily. Hladký chod lázní vyžadoval spolehlivé dopravní spojení všech tří částí města: lázeňské, obchodní i obytné. Řešení se nabídlo samo. Světové lázně nechtěly zůstat v ničem pozadu a začaly zavádět elektrické osvětlení. Zakázku na stavbu městské elektrárny získala firma Ganz, která podala pohotově nabídku i na projekt elektrické pouliční dráhy. Město návrh okamžitě přijalo.

Trasa navrhované dráhy byla jednoduchá. Od elektrárny a vozovny u nádraží byly položeny kolejí při levé straně silnice /s výhybnou uprostřed trati u hostince Sumava/ až k městskému sadu pod Tepelským

lázeňským domem, což byl histrický střed lázní. Jednokolejná trať mela rozchod jeden metr a její provozní délka byla 2,1 km. Nejvyšší stoupání činilo 49 promile.

Již 13. května 1902 vyjely na trať slavnostně vyzdobené motorové vozy. Na přání městské správy byly vybaveny poměrně luxusně. Mely elektrické osvětlení a topení, nezvykle široká okna s broušenými skly, čalouněná sedadla a záclony. Vozová skříň byla natřena v tónu paví modři a zdobena zlatými linkami a kováním z bílé mosazi. Vozy poháněly dva motory švýcarské firmy Oerlikon, každý o výkonu 18 kW /13,2 kW/. Současně byly dodány dva otevřené vozky vlečné.

Výhody nového dopravního prostředku se ukázaly již v prvních dnech provozu. Dráha zaznamenala stále

stoupající počet cestujících. Hotelové omnibusy prakticky zanikly. Pro příští lázeňskou sezónu objednalo město další dva motorové vozy a dva vozy vlečné. Ty už dodala smíchovská vagónka Ringhofferova.

Roku 1929 došlo k úplné rekonstrukci pouliční dráhy a k jejímu prodloužení. Po druhé světové válce se ukázalo, že další provoz dráhy by vyžadoval její úplnou obnovu, přičemž stávající trasa již nevyhovovala dalšímu růstu města. Bylo proto rozhodnuto nahradit tramvaje trolejbusy. Roku 1952 byla tramvaj zrušena. Od tohoto roku tedy zajišťuje přepravu trolejbusy, ale to je již jiná historie a také dost zájmavá.

Zpracováno podle knihy Ludvíka Lossa a Jiřího Boudu: Dějiny městské dopravy, Albatros sv. 60, Praha 1983.

Pamětní deska školy v Ovesných Kladrubech

PhDr STANISLAV BURACHOVIC

Na budově někdejší školy v Ovesných Kladrubech se dochovala stará pamětní deska s latinským textem a chronogramem. Ve volném překladu do češtiny má text toto znění:

"Postaveno za vlády opata Melchiora z péče o vzdělání mládeže. Teplá pečuje a posvětuje. 10. srpna /1841/."

Z pamětní desky vyplývá, že škola v Ovesných Kladrubech byla založena a udržována z popudu a na náklad tepelského kláštera. Opat Melchior Josef Mahr byl v pořadí 45. opatem od založení kláštera. Do čela kláštera byl zvolen 7. července 1836, zemřel 9. září 1842.

Dr. Anton Gnirs pamětní desku ve své topografii umělecko - historických památek Tepelska a Mariánsko-lázeňská z roku 1932 neuvádí.

návštěva u kolegů

CHRÁNĚNÁ KRAJINNÁ OBLAST MORAVSKÝ KRAS je nejznámější a nejvýznamnější krasové území v ČSR. O jeho ochranu usilovala řada generací, avšak ke zřízení CHKO došlo až v roce 1956 výnosem ministerstva školství a kultury číslo 18001/55-A/6, takže je naším druhým nejstarším velkoplošným chráněným územím.

Oblast zahrnuje území s výskytem silně zkrasovělých devonských vápenců o délce cca 25 km a šířce 3 - 6 km na sever od Brna. Po stránce hydrologické lze určit tři charakteristické části samostatně se vyvíjejících jeskynních systémů. V severní části je nejrozsáhlejší jeskynní systém o délce cca 30km vázán na podzemní říčku Punkvu, která vzniká soutokem Bílé vody, Sloupského potoka a některých drobnějších toků. Střední část Moravského krasu tvoří jeskynní systémy podzemního Jedovnického a Křtinského potoka. Nejrozsáhlejší je zde cca 12 km dlouhý systém mezi Rudickým propadáním a Býčí skálou. Jížní část oblasti tvoří systém Ochozské jeskyně v délce cca 2 km v povodí potoka Ríčky.

Současný charakter území s velkým bohatstvím krasových tvarů získal Moravský kras v nejmladších třetihorách

a zejména v průběhu čtvrtohor, kdy na povrchu vápenců vznikala celá řada jednotlivých krasových tvarů, charakterizujících dnešní podobu území, jako jsou škrapy, závrtý, ponory, vývěry, skaliska, skalní mosty a další. V tomto období vznikaly v podzemí druhotné krasové tvary jako krápníky a další sintrové tvary, došlo i k uložení sedimentů, které vymezily dnes známý rozsah jednotlivých jeskyní. Tyto jevy nejsou však pouze výsledkem krasovění ve čtvrtohorách, ale vznikly již dávno v minulých geologických dobách, kdy byly vytvořeny vhodné podmínky pro denudaci devonských vápenců.

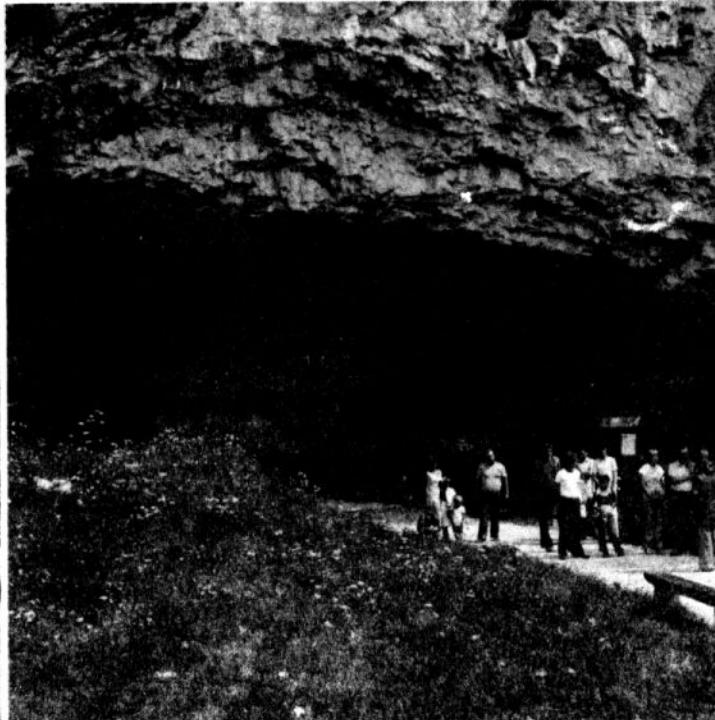
Vlastní objevování jeskyní Moravského krasu a jejich výzkum má mnohaletou historii, počínající již v 18. století. K nejvýznamnějším krasovým badatelům první poloviny 20. století patřil dr. Karel Absolon. Mimo jiné se zasloužil o zpřístupnění Punkvevních jeskyní včetně vodní plavby. V započatých průzkumech pokračoval Speleologický klub v Brně, nyní v nich pokračují vedle profesionál-

ních organizací zejména členové České speleologické společnosti. Moravský kras je též předmětem rozsáhlých vědeckých průzkumů a výzkumů prováděných ústavy Československé akademie věd.

Pro veřejnost jsou na území CHKO Moravský kras zpřístupněny čtyři jeskyně a 138 metrů hluboká propast Macocha. Nejznámější a pro návštěvníky nejpřitažlivější jsou Punkvevní jeskyně s cestou krápníkovými chodbami a domy na dno Macochy a na lodičkách po řece Punkvě zpět na povrch. Kateřinská jeskyně uchvatí každého proslulým stalagmitovým lesíkem, útvarem zvaným Čarodějnici a obrovským dómem. V jeskyni Balcarka je možno nalézt všechny formy krápníkové výzdoby, okouzlující svěžestí barev a tvarů. Sloupsko-šošůvské jeskyně představují rozsáhlý systém jeskynních chodeb ve dvou patrech nad sebou, společných propastmi s výškovým rozdílem 70 metrů. Pro poučení návštěvníků slouží tři naučné stezky. Okružní NS Macocha o délce 6 km vede nejatraktivnější částí území a zahrnuje i prohlídku zpřístupněných jeskyní.

Rudnické propadání, navrhované chráněné území

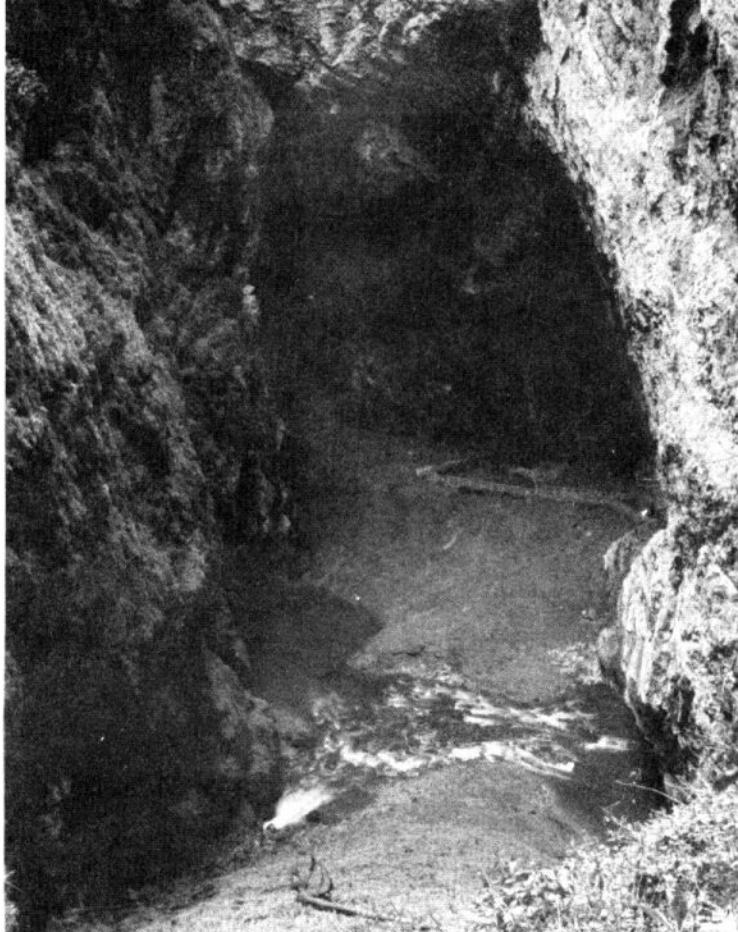

Portál Sloupsko-šošůvských jeskyní

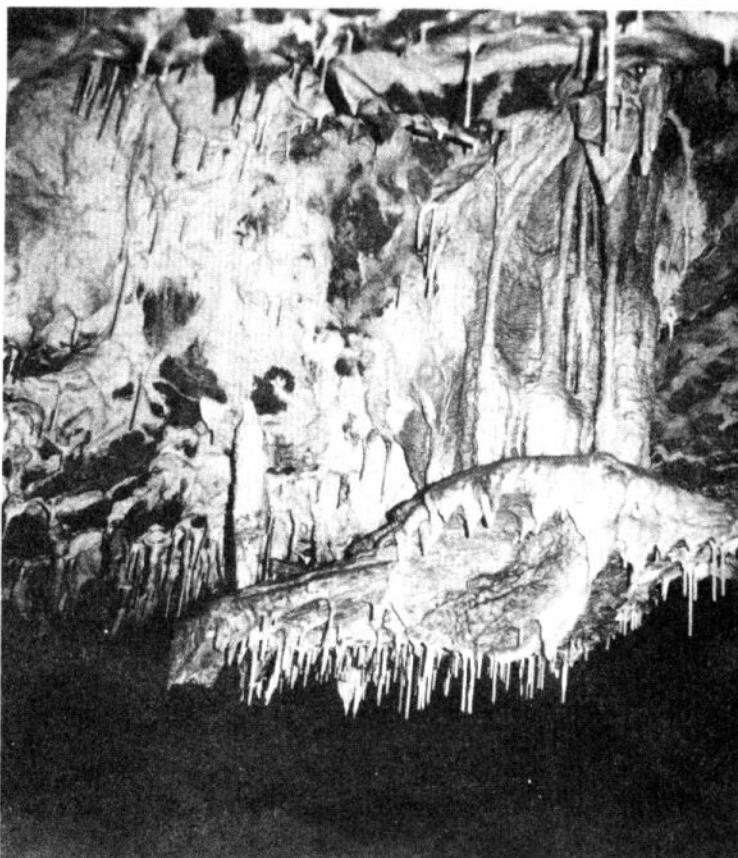
a okolí propasti. Druhá naučná stezka vede Josefovským údolím s ukázkami lesnických, botanických a speleologických zajímavostí. Třetí je vybudována v jižní části oblasti. Vede údolím Říčky kolem jeskyní Ochozská, Netopýrka, Švédův stůl a Pekárna.

Území chráněné krajinné oblasti Moravský kras je z větší části pokryto lesem. V jižní části to jsou dubové a dubohabrové lesy. Ve střední části převažují bučiny, které byly v severní části na značných plochách nahrazeny druhotnými smrkovými monokulturami. V hlubokých údolích lze sledovat charakteristický zvrat vegetačních pásem - v chladných roklích se vyskytuje horská vegetace, zatímco při horním okraji žlebu je hojná vegetace teplomilná. Význačný je výskyt karpatských druhů rostlin i živočichů, dále pak přítomnost živočichů vázaných svoují existencí na prostředí jeskyní. Nejhodnotnější části přírody jsou zahrnuty do území 11 státních přírodních rezervací, z nichž nejstarší a největší je SPR Moravský kras - střed o ploše téměř 350 ha z roku 1930, zahrnující typická kanonovitá údolí Pustý a Suchý žleb a část údolí Punkvy. K ochraně přirozených lesních společenstev jsou zřízeny např. SPR Cihadlo, SPR Dřínová, SPR Habruvecká bučina. Jeskyně s význačnými archeologickými a paleontologickými lokalitami jsou chráněny např. v SPR Býčí skála a v SPR Pekárna.

Adresa správy CHKO
Moravský kras: Sadová 2,
678 01 Blansko.

Propast Macocha — pohled z Dolního můstku

Ochozská jeskyně — krápníkový útvar Lustr

V. Morstadt del.

J. Rybička sculp.

PODHORN.

PODHORA U MARIÁNSKÝCH LÁZNÍ. Rytina J. Rybičky podle kresby V. Morstadta.

ING RICHARD ŠVANDRLÍK

PODHORA

5 - PUTOVÁNÍ OBLASTI

Podhorní vrch, 847 m.n.m., je nejvyšším vrchem Tepelské vrchoviny. Má dva vrcholy. Nejvyšším bodem je Velká Podhora, kde bývala triangulační věž. Malá Podhora je vyhlídkou na jihovýchodní straně /829m.n.m./. V sedle mezi oběma vrcholy stojí vysoká radioamatérská věž a vedle stavení radiostanice Svazarmu Mariánské Lázně.

GEOLOGICKÁ MINULOST PODHORY

Podhora je vyhaslou sopkou, pámatkou na alpinské vrásnění, k němuž došlo před 30 - 60 miliony let, podobně jako Železná Hůrka, Komor-

ní Hůrka u Františkových Lázní, Holmolka u Bečova aj. Tehdy se vylily z prasklin pevninského štítu z hloubek 40 - 60 km čedičové lávy o teplotě 1200°C a z vyvřelé lávy, která na povrchu rychle tuhla, vznikl čedič. Podrobný výklad o geologii kraje i místa nám podal přímo v sedle Podhory 25. října 1986 na schůzce strážců CHKO SL Petr Bouše. Upřesnil, že výlev je tvořen olivinickým nefelinitem. Hornina je věměr výhradně ze směsi nefelin-augit s častým olivínem. Výlev lávy nebyl tak bouřlivý, jak bychom si představovali. Jen občas docházelo k výstříkům lávy do vzduchu. Láva prudce ztuhla a k zemi dopadala již jako pevná hmota - tufy, které tvoří část obložení Podhory. Plocha výlevu je přibližně 900 x 500 metrů. Odbornou zprávu o mineralogickém bohatství Podhory a geologické situaci uvedl Petr Bouše v ARNICE č. 19 v červenci 1981.

NÁVRH STÁTNÍ PŘÍRODNÍ REZERVACE "PODHORNÍ VRCH"

Pro svou geologickou jedinečnost a mineralogické bohatství je navržena lokalita k vyhlášení jako státní přírodní rezervace o rozloze 68 ha. Ale pozoruhodné je i botanické bohatství lokality. Už před lety uvedl

ing. Josef Královec, CSc. v ARNICE, že na Podhoře bylo zjištěno až dosud na 203 druhů cévnatých rostlin, z toho 29 dřevin. Mechiorostů bylo nalezeno 38 druhů. Lokalita Podhoř se dělí na sedm vegetačních typů podle nadmořské výšky a expozice světových stran.

BÁJNÝ VRCH

Podhora - bájní vrch dávnych obyvatel zdejšího kraje se těšil kdysi velké úctě. Lidé věřili, že ve skalách vrcholu Podhory sídlí Duch hory, který vládne kraji. Věřili, že tento mocný Vládce Podhory umí nadpřirozené věci: metá blesky z jasného nebe, přináší dešť či kroupy, objevuje se poutníkům v různých podobách. Vládce Podhory měl své vrtochy, byl obáván a lidé se jeho sídlu vyhýbali. K hodným a poctivým lidem byl sice přátelský a pokud ho člověk nedráždil, neublížil mu. Běda však, kdo by se mu vysmíval nebo ho dokonce urážel. Ve svých skutcích, o nichž kolovaly pověsti, se podobal krkonošskému Krakonošovi. Také odlišný ráz flóry v nejvyšší části Podhory s netřesky aj. působil na povrchní venkovany podobně jako Krakonošova čaravná zahrádka.

Napadá vás asi stejná otázka jako nás? Zda kavárník Žischka, když stavěl počátkem století hotel Krakonoš /Café Růbezah/, nebyl inspirován při hledání názvu hotelu pověstmi o Vládci Podhory.

LIDSKÁ SÍDLA NA PODHOŘE A POVĚSTI

Nejbližší lidské obydlí bývalo na říčce Teplá. Byl to Podhorní mlýn, který je dnes ve zřícenině. Psali jsme o něm v ARNICE č.19 v červenci 1981. Uvedli jsme tehdy pověsti: o chlapci, který se vyučil čarodějnicky remeslu u tajemného mužíka v nitru Podhory, o permonících z Podhory, kteří pomohli mlynáři k bohatství a když mlynář zpyšněl a na své pomocníky zapomněl, odešli permoníci do jiného kraje a mlynář skončil špatně... Podle pověsti měl být u Podhorního mlýna zastřelen poslední vlk v kraji. Podhorní les kdysi tvořil se Slavkovským lesem jediný celek a v něm žily smečky

vlků. Stará závišinská kronika vzpomínala, jak za tuhé zimy přicházel slyšećky vlků od Podhory až k Závišínu a lidé nemohli vyjet s povozem do lesa na dříví.

V roce 1679 psal Balbín o Podhorním mlynáři a ještě starší je zpráva z berní ruly z roku 1655 o Podhorním mlýně s jedním kolem, který přísluší obci Služetín a majitelem je Gabriel Fiškus. Mladšího data /z 19. století/ je Podhorní myslivna u silnice, která slouží dnes

chalupářům. Teprve ve 20. století byla postavena v sedle Podhory na vrcholu kavárna, o jejímž osudu buď ještě psáno.

PROČ PODIVNÝ NÁZEV PODHORA ?

Název vrchu je velmi starý. Protože i v němčině má vrch tento název /Podhorn/, i J.W. Goethe vysvětloval za svých pobytů v Mariánských Lázních Němcům smysl tohoto názvu /Unterm Berg/ a poukazoval na podivnost takového označení.

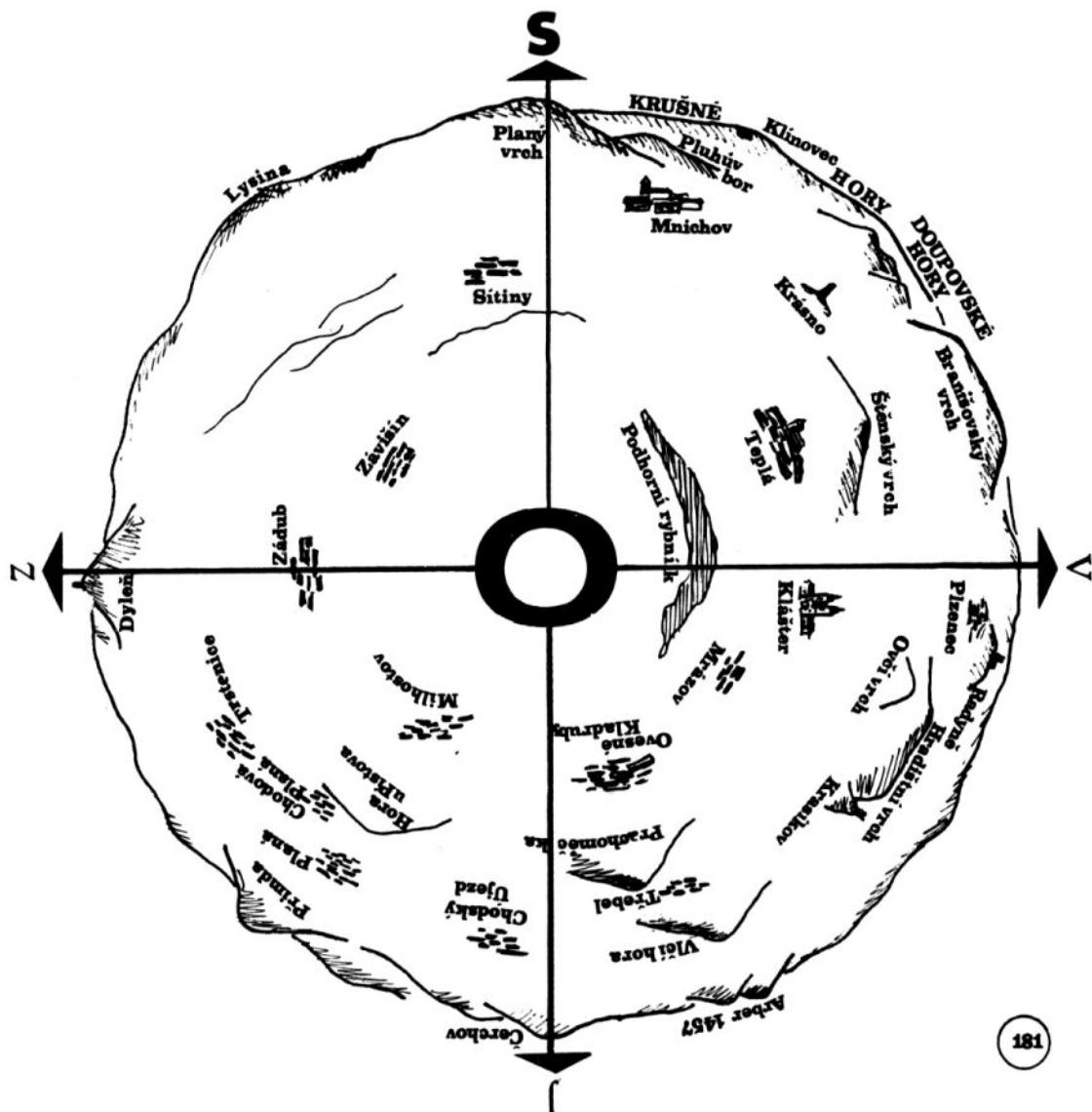
Snad v pradávných dobách leželo pod Horou nějaké lidské sídlo, které dalo vrchu nezvyklé jméno. Při posledním předválečném výlovu Podhorního rybníka /1935/ byly - podle zprávy místních novin Marienbader Zeitung - na-

lezeny na dně rybníka podivné zbytky kúlových staveb, které měla probádat archeologická komise z Kalovy univerzity v Praze. Světová válka však odsunula tuto věc na neurčito.

Ceské jméno vrchu převzala pozdější německá kolonizace krajiny a nalézáme je v listinách, převážně klášterních, po staletí v několika obměnách /Pothorn, Badhorn, Podhornberg aj./.

PODHORA JAKO CÍL VÝLETŮ LÁZEŇSKÝCH HOSTŮ

Brzy po založení Mariánských Lázní /1818/ ožila Podhora jako cíl výletů lázeňských hostů. Hosté sem mířili pěšky přes vrch Hameliky /dnešní Zádubská výšina, 779 m/nebo kočárem. Pěší hosté se mohli do ro-

ku 1838 podivovat v Zádubu tisíceleté lípě, která měla obvod kmene 14,8 metru; v její dutině byla vesnická kaple. Zbytek někdejšího velikána byl odstraněn v roce 1838 a pařez sloužil desítky let jako tančírna.

Z Malé Podhory je nádherný rozhled do nitra Čech. To omlouvá i omyl místních obyvatel, kteří považovali Podhoru za nejvyšší horu Čech. Avšak Podhora vévodí pouze Tepelské vrchovině. I blízké vrchy sousedního Slavkovského lesa ji převyšují: Vlčí hřbet /880 m/, Lovecký pahorek /855 m/ i Královský kámen /852/. Kruhový rozhled z Podhory zakreslil jako rotinu před 150 lety mariánskolázeňský inspektor pramenů Paul Frey a uvedl zde 214 význačných míst, které lze z Podhory spatřit.

Uvedme pouze základní orientační body rozhledu: na severu jsou Krušné hory s Klínovcem /1243 m/, na severovýchodě Dourovské vrchy, Vladár u Žlutic /692 m/ a výrazný Braníšovský vrch /822 m/, na východě Stěnský vrch a pod ním, necelých 8 km od Podhory, klášter Teplá s dvěma věžemi románského kostela, na jihovýchodě Hradiště protáhlý vrch u Konstantinových Lázní a před ním Ovčí vrch /695 m/ památný selským povstáním z roku 1680, vpravo pak zřícenina hradu Krasíkov. V přímé linii lze prý vidět za dobrého počasí i věž plzeňského chrámu a hrad Radyni u Plzně. V přímém jižním směru je Čerchov /1042 m/ a vpravo typická homole Přimdy /848 m/; blíže ve stejném směru je Planá, ještě blíže pístovská Hora a vpravo Chodová Planá. Na jihovýchodě spatříme řady bývalých chodských vsí Českého lesa a na západě Dyleň /940 m/. Přímo pod námi na jih jsou Ovesné Kladru by a na jihozápad Milhostov.

NAVŠTÍVIL JOHANN WOLFGANG GOETHE PODHORU ?

Traduje se, že Podhoru navštěvoval za svého lázeňského pobytu v Mariánských Lázních básník J.W.Goethe. Toto není potvrzeno. J.W.Goethe jel po staré Tepelské silnici z kláštera Teplá, přičemž jeho sluha Stadelmann mu donesl čedičové vzorky z vrcholu Podhory. Ty se pak objevily v Goethových mineralogických kolekcích podobně jako minerály z Vlčí hory u Černošina, kde J.W.Goethe rovněž nikdy nebyl.

PODHORA JAKO ROZVODÍ

Hydrologicky je Podhora málo známým rozvodím. Vody ze severních svahů sbírá říčka Teplá, pramenící nedaleko za Polomem. Protéká pak Podhorní nádrží /přes 90 ha/ a vlévá se v Karlových Varech do Ohře. Vody z jižních svahů Podhory sbírá Jilmový potok, který se vlévá do Kosího a ten do Mže, Berounky, Vltavy a Labe. Teprve na soutoku Labe a Ohře u Litoměřic se vody opět setkají.

ČEDIČOVÝ LOM NA PODHOŘE

Lom byl v provozu už před válkou. Po roce 1945 těžba čediče pokračovala a zařízení včetně drtiče bylo rekonstruováno. Na svou dobu tu byl vysoký stupeň mechanizace. Denní výroba činila 120 tun, násypy byly nové a na směně bylo deset pracovníků. Čedičové balvany se rozstřeňovaly, hornina se nakládala traktorovým nakladačem do vozíků a kolejovou dráhou se dopravovala přímo do drtiče. Rozdrcený čedič přicházíl do násypek, odkud na auta a sloužil jako podkladový materiál při stavbách silnic. Kvalitou se mu nevyrovnal žádný kámen z lomu v okolí Šlapany, Kříženec, Toužim - kde jsou lomy se sloupovým rozpadem čediče/. V roce 1949 se zkoušel komorový odstřel, ale nepovedl se, hornina "sedla" a muselo se přejít najinou část skály. Ve vedení se vystřídal Bohumil Vondráček /od roku 1945/, Rudolf

Ludvík a s. Brtník /od roku 1959/. Nevýhodou bylo, že při častých reorganizacích se střídaly podniky, které vlastnily lom. Lom patřil zprvu pod Silnice Cheb - Hradisko, pak Silnice Karlovy Vary, Silnice Plzeň a v letech 1963 - 1968 zemědělskému stavebnímu podniku Dolní Dvory. V zimě 1968 došlo k havarii drtiče a protože nebyly peníze na generální opravu, práce v lomu se zastavila. Lidé našli práci jinde, zařízení bylo opuštěno a mnoho věcí se ztratilo /protože lom neměl hlídce, stávalo se i za provozu, že došlo ke krádeži součástek/. Drtič a ostatní zařízení rychle se rozpadalo a dnes nalezneme jen zbytky provozu, který ještě před osmnácti lety přinášel velké hodnoty našemu hospodářství.

TROJNÁSOBNÁ VRAŽDA V ČERVNU 1945

V sedle Podhory stávala před 2. světovou válkou Hannakamova výletní kavárna, která byla zvláště v době lázeňské sezóny hojně navštěvována a koncem 30. let bývala i místem srazů různých místních německých spolků.

Koncem války bydlel v kavárně majitel se svou snachou a služebnou. V té době se tu školili příslušníci nacistické záškodnické organizace ZEPPELIN k diverzní činnosti po skončení války. Rekrutovali se z řad ukrajinských nacionalistů. Zeppelin měl "školíci" střediska také v kavárně Volfštejn na Vlčím hřbetu, v kavárně Kamzík /kde byl štáb organizace/, v zámečku Kladská, v táboře RAD v Kynžvartě /tzv. Říšský pracovní tábor/, v dnešní Javorině v Pod-

lesí a v Rájovské myslivně. Šetřidenním školením prošlo na 600 mužů.

Po obsazení krajiny americkou armádou v květnu 1945 pátrala americká zpravodajská služba CIC po příslušnících záškodnické organizace Zeppelin. V sobotu 16. června 1945 vyjel z Mariánských Lázní džíp americké CIC ke kavárně na Podhoře. Američané předpokládali, že majitel bude vědět podrobnosti o "kursitech", kteří se tu školili a u něho bydleli. Dvě kavárny však byly uzavřeny. Když je násilím otevřeli, našli tři mrtvé. U dveří ležel majitel kavárny Adalbert Hannakam, nar. 2. 9. 1882, a v téže místnosti dvě ženy - snacha majitele Marie Hannakamová, rozená Kimbergerová, nar. 10. 10. 1910, a služebná Hedvika Blámklová, rozená Kohlová, nar. 3. 3. 1906 v Mariánských Lázních. Všichni byli zastřeleni zbraní ráže 8 mm. Případ převzala od Američanů četnická hlídka v čele s kpt. Antonínem Zábušem a praporčíkem Josefem Skřípalem, který po letech vzpomínal, že v kuchyni, kde byli mrtví nalezeni, nic neukazovalo na násilný přepad. Mrtvá snacha seděla za stolem a v ruce držela dráty na pletení - smrt ji zastihla když pletla. Druhá žena ležela u umyvadla, kde se zřejmě myla, když byla nečekaně zastřelená. Na stole stálo pět skleniček a dvě prázdné láhvě od piva. To ukazovalo na to, že vrazi byli dva a že se všechni museli znát. Okna nebyla stažena a ani tu nebyla svíčka - vražda se musela stát za bílého dne. Vrazi v klidu ještě zavřeli okna a uzamklí vchody. Ještě ve středu 13. 6. v 16 hodin byl starý Hannakam viděn na nákupu v Závišíně. Vražda se musela stát v době mezi

čtvrtkem a sobotou. Pitva ukázala, že smrt nastala pravděpodobně ve čtvrtek odpoledne; dále ukázala, že mrtvá Hannakamová byla v pátém měsíci těhotenství. Mrtví byli odvezeni paní Wankovou koňským povozem na hřbitov v Ovesných Kladrubech a pochováni u hřbitovní zdi.

Trojnásobná vražda vzrušila Mariánské Lázně. Příčina zůstávala jednoznačná: záškodníci se zbavili svědků, kteří by je mohli prozradit. Pátrání po vrahích se ztotožnilo s pátráním po teroristech z organizace Zeppelin.

Od té doby zůstala kavárna už neobydlená. Chátrala i když ještě řadu let stála a nikdy nevyhořela jako např. kavárna Volfštejn či Schöber. Později byla rozebrána a odvezena jako dřevěný stavební materiál

zemědělskou organizací. Zůstaly jen základy a sklepenej.

Nověji bylo postaveno malé cihlové stavení a v roce 1976 - 1977 obnoveno tu schodiště na Malou Podhoru turisty z TJ Slovan Mariánské Lázně. Před dvěma lety byla tu postavena v sedle Podhory vysoká kovová věž, dominující dnes celému kraji a sloužící pro radiostanici Svatarmu Mariánské Lázně. Také sklepenej Hannakamovy kavárny bylo vyčištěno a upraveno jako místnost.

zprávy správy

Hlavní úkoly v údržbě a instalaci terénního zařízení jsou v letošním roce splněny. Za nejdůležitější můžeme považovat výměnu vadného dílu můstkové stezky na naučné stezce Kladská. Výměnu zajistila I.ZO ČSOP Mar. Lázně, tedy organizace, která pracuje při Správě chráněné krajinné oblasti. Všechny další spolupracující organizace ČSOP mají významný podíl i na kompletní rekonstrukci hraničního značení oblasti v okresech Cheb, Tachov a Sokolov.

Na závěr roku proběhnou koordináční porady odborných sekcí.

V kanceláři Správy CHKO SL se sejdou všichni zájemci z řad dobrovolných spolupracovníků, kteří se specializují v oborech geologie, botaniky či zoologie. Společně zhodnotí dosažené výsledky a zejména si stanoví společná téma odborných úkolů na rok 1987. Správa CHKO SL má zájem, aby jejich práce byla především zaměřena pro potřebu ochranářského mapování v celém území chráněné krajinné oblasti Slavkovský les.

Během měsíců září a října byl organizován terénní výjezd. Tyto měsíce jsou dobou jelení říje, která přináší milovníkům přírody nezapomenutelné zážitky. I letos jsme uspořádali v rámci terénních školení tradiční poslech říje v prostoru naučné stezky Kladská. Odborný průvodce Václav Procházka poutavě přiblížil všem posluchačům způsob života jelení zvěře a seznámil přitomné s problematikou chovu vysoké zvěře v našem regionu. Další část výkladu věnoval poslání vyhrazené honitby v centrální části CHKO SL a vlastnímu provoznímu režimu zahájených území.

Koncem října se dobrovolní spolupracovníci sešli na Podhorním vrchu u Mariánských Lázní.

Nejprve upravili turistickou cestu z Milhostova k vrcholu Podhora a potom oplotili ohrožené mraveniště při stezce. Odborná část programu byla věnována pásmu přednášek do kterého přispěli ing. Jan Schlossar /Podhorní vrch jako navrhovaná státní přírodní rezervace/ a ing. Richard Svandrlík /Historie osídlení krajiny v okolí Podhory/. K této problematice se vracíme samostatnými články i v tomto čísle Arniky. Touto cestou chceme také poděkovat členům radioklubu Svatarmu z Mariánských Lázní za poskytnuté přístřeší a za zajímavou ukázkou jejich činnosti.

7. září skončila hlavní návštěvní sezóna, která představuje pro celý aktiv dobrovolných spolupracovníků náročný úkol - zajištění strážních a průvodcovských služeb v nejexponovanějších částech chráněné krajinné oblasti Slavkovský les. Ve vybraných strážních obvodech Kladská, Křížky, Smrdoch, Dominova skalka a Svatohorské skály proběhlo od 21. června o volných víkendech na 258 služeb. Kromě informační, průvodcovské a dohledové činnosti, tvoří nedílnou součást výkonu služby i práce na údržbě terénního zařízení. Správa srdečně děkuje všem, kteří takto

přispěli v letošním létě k bezchybnému průběhu celé sezóny.

I v pozdním podzimním období pokračuje sběr roubů náhorního ekotypu borovice lesní. Správa oblasti společně s dobrovolnými spolupracovníky se touto formou podílí na významném úkolu - na záchrane původních dřevin Slavkovského lesa. Na zářijové schůzce aktivity jsme přivítali odborného garanta celé akce, ing. Karla Kanáka, CSc. Vzácný host seznámil posluchače ve své přednášce s významem řešeného úkolu, včetně otázek praktického využití poznatků genetiky v lesním hospodářství.

/Připravil Jindřich Horáček/

**DO NOVÉHO ROKU 1987
PŘEJEME VŠEM SPOLUPRACOVNÍKŮM
A PŘÁTELŮM SLAVKOVSKÉHO LESA**

**HODNĚ OSOBNÍCH ÚSPĚCHŮ
A VELKÉ MNOŽSTVÍ
NEVŠEDNÍCH SETKÁNÍ
UPROSTŘED SLAVKOVSKÉ
PŘÍRODY.**

**PRACOVNÍCI SPRÁVY
CHKO SLAVKOVSKÝ LES**

